

The background of the entire page is a detailed landscape painting. It depicts a calm body of water, likely a lake or a wide river, reflecting the surrounding environment. In the distance, there are green, forested mountains with patches of white snow or ice on their peaks. The sky is a clear, bright blue. On the right side of the foreground, a long, multi-story boat with a yellow and orange facade is docked. The water's surface is dark and still, creating a clear reflection of the boat and the mountains. The overall style is that of a classic landscape painting, with visible brushstrokes and a rich color palette.

Kašmírový šál

Rosie Thomasová

Kašmírový
šál

Kašmírový šál

Rosie Thomasová

FORTUNA

Original title: Rosie Thomas: THE KASHMIR SHAWL
Copyright © 2011 by Rosie Thomas
Cover illustration by Sarah Perkins
Originally published in the English language by HarperCollins
Publishers Ltd.

Slovak edition © Fortuna Libri, Bratislava 2013
Translation © Mária Tichá, 2013
Odborná spolupráca PhDr. Anna Rácová, CSc.

Vydalo vydavateľstvo Fortuna Libri v edícii Fortuna Litera.

www.fortunalibri.sk

Redakčná a jazyková úprava Denisa Stareková
Zodpovedná redaktorka Anna Kališková

Prvé vydanie

Táto kniha je fikcia. Mená, postavy, miesta a udalosti sú buď
výtvorom autorkinej fantázie, alebo sú použité fiktívne,
a preto akákoľvek podobnosť so skutočnými živými alebo mŕtvymi osobami,
obchodnými spoločnosťami, udalosťami či miestami
je úplne náhodná.

Všetky práva vyhradené.

Nijaká časť tejto publikácie sa nesmie reprodukovať, ukladať
do informačných systémov ani rozširovať akýmkoľvek spôsobom,
či už elektronicky, mechanicky, fotografickou reprodukciou,
alebo inými prostriedkami, bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ISBN 978-80-8142-234-8

Venujem svojmu otcovi.

*Ovce z hôr sú lepšie,
tie z kotliny tučnejšie,
preto je nám milšie
kúpiť si tie neskoršie.*

PRVÁ KAPITOLA

Mair uskutočnila svoj objav v posledný deň v starom domove.

Všetci traja boli hore v otcovej spálni. Zišli sa pri smutnej práci: aby vytriedili a upratali rodičovský nábytok aj ďalší majetok, kým posledný raz zatvoria dom a odovzdajú kľúče realitnému agentovi.

Bol koniec mája a práve brali na trh jahniatka. Vonku na kopci zúrivo bečali ovce, hlučný, neprestajný a zmätený blakot sa niesol dovnútra spolu s vôňou jarnej trávy.

Mair pripravila kanvicu čaju a položila ju na tácku, aby ju mohla vyniesť svojej sestre Eirlys na poschodie. Ich brat Dylan šiel za ňou a zohol hlavu tak, ako to musel robiť od trinástich rokov, aby si ju neudrel do nízkeho trámu na podeste.

Eirlys mala ako vždy obdivuhodnú energiu. Podlahu v spálni pokrývali úhľadné kôpky plachiet a vankúšov, veže označených škatúl a šuštiace čierne igelitky. Stála pri posteli, podložku na písanie si opierala o stĺpik postele a mračila sa, ako čmárala dodatky na jeden zo svojich zoznamov. Keby mala biely plášť a sprievod podriadených, vyzerala by ako na svojej vizite.

„Úžasné,“ zamrmlala, keď zbadala čaj. „Nedávaj to sem,“ dodala. Dylan si vzal šálku a natlačil sa do okenného výklenku.

Tienil tak Eirlys, ktorá naňho zdvihla obočie. „Vypi si čaj,“ povedal mierne. „A vezmi si k nemu aj keksík.“

Mair si sadla na posteľ. Stará ružová elektrická deka bola stále natiahnutá od jedného rohu po druhý. Premýšľala o týždňoch poslednej otcovej choroby, keď prišla domov do údolia, aby sa oňho starala, ako najlepšie vedela, a robila mu spoločnosť. Tešili sa z dlhých, nesúvislých rozhovorov o minulosti a o ľuďoch, ktorých otec kedysi poznal.

„Hovoril som ti niekedy o Billym Jonesovi? Bol to aukcionár.“

„Myslím si, že nie.“

„Celý život koktal.“

„Ako to zvládal?“

Otec na ňu mrkol ponad okuliare. „My sme sa vtedy tak nepo-náhľali, vieš?“

V izbe s nízkym stropom sa zdalo, že starý muž je veľmi blízko a zároveň celkom neprítomný.

Eirlys označila, ktoré balíky treba odviezť charite a ktoré sa môžu nechať, aby sa o ne podelili ľudia, čo prídu vypratať dom. Vznikla otázka, čo s ľanovými plachtami, ktoré boli uskladnené v bielizníku tak dlho, ako všetkým siahala pamäť, a zázračne sa udržali „v najlepšom“, zrejme na rozkaz ich matky. Keď však sestry rozložili vrchnú plachtu, videli, že je taká vyšúchaná, až cez ňu v strede presvitálo svetlo. Eirlys zovrela pery a aj s druhou plachtou ju rázne hodila na dlhý rad vriec na smeti.

Slnko šikmo žiarilo cez oblok a maľovalo na Dylanov sveter ob-rubu z pozláteného páperia.

Mair zistila, že už nemôže sedieť a dať sa unášať spomienkami. Vyskočila a otvorila bielizník s mašličkami na zásuvkách, obrátený oproti posteli. Ich matka ho zdedila po svojej matke – to sa aspoň hovorilo. Sem uskladnili šaty Gwen Ellisovej po jej smrti, keďže vdo-vec po nej a staršia dcéra neboli schopní dať ich odtiaľ preč.

Dve horné zásuvky boli prázdne. Eirlys odtiaľ vybrala dokonca aj papier, ktorý ich vystielal. V strednej mal otec v poslednom čase naukladané spodky, tielka a ponožky. Ako postupne slabol, Mair mu každé ráno pomáhala s obliekaním. V zbytočnej nádeji, že mu pomôže zahriať kosti, držala oblečenie pred elektrickým kozubom a až potom mu ho podala. Hľba týchto vecí teraz ležala na zemi.

„Toto by sme mali dať do vreca na recyklovanie,“ povedala Eirlys.
„Už sa na nič iné nehodia.“

Mair otvorila spodnú zásuvku bielizníka. Zbadala niekoľko žltých obliečok na vankúše a obrus s vyšivávaným stredom, ktorý vyberali iba raz za rok, aby ho bezchybne vyžehlený prestreli na vianočný stôl. Biela tkanina bola miestami zašpinená od hrdze. Mair siahla pod obrus a prsty nahmatali hodvábnny papier. Vytiahla obrus, aby mohla preskúmať, čo leží pod ním.

Hodvábnny papier bol veľmi starý a zničený.

Keď ho rozbalila, ako prvé zbadala nádherné farby – striebristé modré a zelené odtiene ako extrakt jazernej vody a jarnej oblohy, s levanduľovými a rumelkovými kvetmi, zachytenými v hĺbke. Prizrela sa bližšie a skúmala komplikovanú tkanú vzorku, nádherne zakrivené tvary sĺz so zahnutými končekmi, papraďovité listy, zväzky býľ a malé kvietky s piatimi okvetnými lupienkami. Keď Mair vytriasala vrstvy jemnej, mäkkej tkaniny, v miestnosti bolo počuť len úbohú ovcu zvonka. Šál bol taký ľahký, až sa zdalo, že sa vznáša vo vzduchu.

Túto nádhernú vec nikdy predtým nevidela.

Zo záhybov vypadla obálka. Obyčajná, stará hnedá obálka, preložená napoly, s dávno vyschnutým lepidlom. Mair ju opatrne otvorila. Vnútri bol jediný prameň vlasov. Kučera bola veľmi jemná a hodvábná, tmavohnedá, s niekoľkými medenými prameňmi, ktoré prebleskovali. Podržala ju medzi prstami.

„To je šál babičky Watkinsovej,“ povedala Eirlys svojím autoritatívnym spôsobom.

„Je prekrásny,“ zašepkala Mair.

Z nich troch iba Eirlys zažila babičku z matkinej strany, no nespomínala si na ňu, lebo bola ešte bábätko, keď babička zomrela. Vedeli len to, že bola v Indii so svojím oveľa starším manželom misionárom. Dvojica sa napokon vrátila do Walesu. Tu prišlo na svet ich jediné dieťa, ktoré Nerys porodila až po štyridsiatke. Táto dcéra Gwen sa vydala za suseda z ich údolia, šarmantného Huwa Ellisa, keď mala iba devätnásť rokov. Svojim trom deťom hovorievala, že nechcela, aby rástli so starnúcimi rodičmi tak ako ona.

„Čo myslíš, či sú tie vlasy?“ dumala Mair.

„Nemám ani poňatia,“ odvetila Eirlys.

Mair nad tým ďalej premýšľala. Babička Watkinsová by si neodkladala svoje vlastné vlasy, či áno? Patrili manželovi? Alebo – čo bolo pravdepodobnejšie – dieťaťu?

Nie. Toto nemohli byť vlasy starého misionára a nepatrili ani Gwen, tým si bola celkom istá. Matka mala vlasy oveľa svetlejšej farby.

Čie potom sú?

Otázka ju dráždila, ale zdalo sa, že odpoveď je v nedohľadne.

Pritlačila si šál na líce. Tkanina bola taká jemná, že ju mohla zovrieť do dvoch dlaní. Po prvý raz vdýchla jemnú arómu korenín.

„Máme toho ešte veľmi veľa,“ konštatovala Eirlys, keď dopila čaj.

Mair zamyslene vrátila prameň vlasov do obálky.

Neskôr, keď boli s triedením a balením takmer hotoví, sa všetci traja zhromaždili v kuchyni. Zadné dvere zostali otvorené a vo vánku poletovali komáre. Zvuky, čo vydávali ovce, boli na súmraku čoraz hlučnejšie a žalostnejšie. Dylan otvoril fľašu vína a Mair pripravila večeru pozostávajúcu zo studenej šunky a zemiakov upečených v mikrovlnke. Dylan ju kúpil otcovi pred niekoľkými rokmi a Huw ju používal pravidelne. Ohrieval si v nej hotové jedlá zo supermarketu a vyhlasoval, že sú veľmi chutné. Eirlys to neschvaľovala a poukazovala na to, že hotové jedlá obsahujú priveľa tukov a soli.

Mikrovlnná rúra zapíjala a Mair vybrala zemiaky. Živo si predstavila, ako otec žmurká a potichu sa smeje: *He, he, he!*

Bez varovania sa jej z očí pustili slzy. Všetci vedeli, že je to posledný večer, ktorý môžu stráviť spolu v starej kuchyni. Mair si povedala, že nebude atmosféru zhoršovať záplavou slz. Namiesto toho sa usmiala na Dylana, ktorý sedel s rukami vo vreckách džínsov, a potom na Eirlys, ktorá si strčila vlasy za ucho. Oči za okuliarmi sa jej leskli.

„Nenajeme sa v izbe?“ spýtala sa ich.

Stôl bol veľkosťou pre troch vhodnejší než sklápací stolík vtisnutý do kuchynského kúta, kde bola spomienka na otca sediaceho osamote so šálkou čaju a s novinami priveľmi jasná.

Prenášanie jedla a hľadanie posledných kúskov nezabalených príborov ich preniesli cez ten ponurý okamih. Dylan našiel kýptiky sviečok a Eirlys ich dala na tanierik. Ich žiara opäť zútulnila vyprázdnenú miestnosť a na stenách prikryla štvorce prachu na miestach, kde vždy viseli obrazy.

„Mali by sme sa porozprávať o tých dobrých veciach,“ povedala Eirlys, keď si posadali.

Sekundu si Mair myslela, že mieni šťastné časy, ktoré spolu strávili ako rodina, a vystrašila ju netypická nostalgia. Potom pochopila, že sestra hovorí o dvoch či troch kusoch nábytku a o starom striebre, jediných veciach, ktoré v dome mali nejakú hodnotu. Odkedy čítali poslednú vôľu, vedeli, že majú predať dom a sumu si rozdeliť rovnakým dielom, o menších kúskoch však doteraz nehovorili.

Boli tu starkého hodiny s maľovanou prednou časťou zobrazujúcou slnko a mesiac, ktorých zvučný tikot odmeriaval dlhé popoludnia ich detstva. Huw sa v posledných týždňoch o nich raz zmienil ako o Dylanových hodinách. Mair sa vtedy tvárila, že ho nepočuje, lebo si nechcela pripustiť, čo tie slová v skutočnosti znamenajú.

„Vezmi si tie hodiny, Dylan,“ navrhla Eirlys. „Čo povieš, Mair?“

Kým jej súrodenci žili v manželstvách a mali domy s halou, výklenkami a poličkami, Mair bola slobodná a šťastne žila v jednapolizbovom byte. Nepotrebovala a vlastne ani nechcela matkin bielizník ani strieborný čajník. Lepší domov si nájdu u Eirlys. Položila nôž s vidličkou a odkašľala si.

„Chcela by som babičkin šál,“ povedala. „Ak súhlasíte.“

„Samozrejme,“ odvetila Eirlys. „Dylan?“

Dylan sa pozrel na Mair. V kútikoch očí mal v týchto dňoch hlboké vrásky. On aj Eirlys boli krátkozrakí a Dylan mal sklony žmúriť, keď sa sústredil.

Náhla záplava citov k bratovi zahalila Mair ako plachta. Celý život to bol jej spojenec, kým so sestrou sa v detstve ustavične hádali – možno preto, lebo boli úplne rozdielne. V poslednom čase sa už, samozrejme, nehašterili. Strata zbožňovaného otca ich spravila ohľaduplnejšími voči sebe, dokonca opatrnými.

„Napadá ti, odkiaľ by mohol pochádzať?“ spýtal sa Dylan.

„Nie, ale možno by som to mala zistiť.“

Tá myšlienka k nej prišla tak náhle, akoby začula nejaký hlas. Prekvapila ju zvedavosť, ktorú v nej vyvolal záhadný šál.

V ten večer šli Mair s Eirlys posledný raz spať do izby, o ktorú sa delili ako deti. Mair si bola istá, že sestra nespí, hoci sa neprevracala a nekrútila vo vlhkých plachtách tak ako ona. Nakoniec zašeptala: „Eirlys, nemôžeš spať?“

„Veru nie.“

„Na čo myslíš?“

„Asi na to isté čo ty. Až keď zomrú obaja rodičia, je človek konečne dospelý, nie? Je zodpovedný sám za seba, lebo už nikto za ním nestojí. Vieš, čo tým myslím?“

Mair zaplavil súcit. Jej sestra sa správala zodpovedne celý svoj život. Medicínu vyštudovala s vyznamenaním a práve sa stala konzultantkou v birminghamskej nemocnici. A ešte si našla čas, aby sa vydala a mala dvoch synov. Celý život študovala a starala sa o druhých a teraz sa zrejme nazdávala, že ďalšia fáza ich životov dopadne na jej pleciah s ešte väčšou váhou.

Odkedy som začala hovoriť a chodiť, vyhýbala som sa chodníčkom, po ktorých kráčala moja sestra s bratom, a šla som podľa seba, húťala Mair. Namiesto toho, aby ich nasledovala na dobrú univerzitu, zostala doma vo Walese. V sedemnástich splnila dávny sľub, napoly rodinný žart, napoly rebelantskú hrozbu, a ušla do cirkusu. Vo Floydovom rodinnom cirkuse spoznala Harriet Hayesovú, teda klauna Hattie. Spolu vytvorili jednoduché číslo na trapéze. Aj keď ich večery v cirkuse boli už dávno za nimi, zostali blízkyimi priateľkami. V prechodných rokoch Mair robila manažérku v butiky, speváčku v kapele, recepčnú, PR, ošetrovateľku a predávala knihy. Absolvovala ešte niekoľko ďalších premien na trhu práce, a to s rozmanitými úspechmi, ale zvyčajne s istou dávkou uspokojenia.

Ani Hattie by ma nenazvala zodpovednou, priznala si. A Hattie bola podstatne ľahkovážnejšia než Eirlys.

Mairino srdce začalo prudšie biť a za očami sa jej rozlievalo biele svetlo. Telo mala náhle ľahké ako pierko a pochopila, že tým pocitom

je voľnosť. Chcela zachytiť ten dar a v tej chvíli zatúžila podeliť sa oň so svojou sestrou. Jej prsty sa natiahli a zachytili lem šálu, ktorý ležal na stoličke pri posteli. „Áno, viem, o čom hovoríš,“ ozvala sa. „Eirlys, premýšľala som. Možno budem trochu cestovať. Vieš, teraz, keď sa ocko pomínul a nikto už za nami nestojí, ako si povedala. Rozmýšľam o ceste do Indie – pokúsim sa niečo zistiť o babičke a jej šále. Mala by som objasniť trochu z rodinnej histórie. Nejdeš so mnou? Trávili by sme spolu viac času. Máme čo dobiehať.“

Eirlys odvetila po menej než sekundovom zaváhaní: „To sa nedá. Je tu nemocnica. Pre celý tím je to po posledných škrtoch ťažké. A kto by sa postaral o Graema a chlapcov? Mala by si ísť, ak je to to, čo chceš skutočne urobiť. Videla som, ako si sa pozerala na ten šál.“

Mair vedela, že nemá zmysel pokúsiť sa zmeniť sestrin názor. Eirlys bola rozhodná za dvoch. „Nazdávam sa, že by to mohlo byť zaujímavé,“ dodala.

Mair sa ani nepokúšala sformulovať ten pocit vykorenenosti, ktorý ju skľučoval od otcovej smrti. Eirlys a Dylan sa usadili, od čoho bola ona veľmi vzdialená. Azda jej odkrývanie rodinnej histórie pomôže postaviť sa znova na nohy.

„Možno by si nemala pátrať po ničom konkrétnom. India je veľká krajina. Zaslúžiš si pauzu, nájsť nové obzory. Pri starostlivosti o ocka si niesla najväčšie bremeno. S Dylanom sme ti veľmi vďační, že si sa zriekla práce a vlastne všetkého.“

Mair prudko zažmurkala v tme, no horúce slzy sa jej aj tak rinuli z kútikov očí. Po pohrebe Eirlys poznamenala, že rodinný benjamín je taký zaneprázdnený tým, aby sa tváril nekonvenčne, že mu neostával čas sústrediť sa na nič iné. Mair sa to dotklo, teraz si však uvedomila, že zármutok môže mať rozličné podoby. U Eirlys spôsobil, že bola jedovatejšia ako inokedy. Po tomto poznaní sa jej náhla sestrina vlúdnosť zdala dojemnejšia a hodnotnejšia. Zamrmlala: „Bolo to privilegium, som rada, že som mala dosť slobody, aby som to mohla urobiť.“

„Dožiť si čas a sprav si výlet do Indie. Ak potrebuješ dôvod a šál ti ho dáva, tak je to v poriadku,“ uzavrela debatu Eirlys. „Nepokúsime sa už zaspáť?“

Vonku odznelo ovčie bľačanie. Mair vedela prečo. Keď raz padla noc, ovce pochopili, že ich stratené jahňatá sa už nikdy nevrátia. Hoci sa k hviezdám kde-tu vzniesol zúfalý vzlyk, črieda sa napokon ponorila do ticha.

Mair sa zobudila. Ležala na úzkej posteli a pokúšala sa spomenúť si, kde je. Snívalo sa jej, že pes brechotom prebúdza vyľakané zvieratá a poháňa vodcov čriedy, aby vyrazili po spasenej lúke. Potom slnečná žiara zaliala úbočie kopca farbami a zvieratá v pohybe vytvorili na zelenom podklade trávy sivý kašmírový vzor. Ovčiarsky pes im nedal pokoj, kým sa nezhrmaždili pri ohrade, kde farmár držal otvorené vráta.

Spôsobom, akým sa odvíjajú sny, sa dôverne známe a milované miesto začalo spájať s tým, ktoré ešte nikdy nenavštívila. Izba bola chladná a Mair sa roztriasla. Prikrývku si pevnejšie obkrútila okolo pliec. Hneď ako to urobila, cez okenice preniklo volanie muezína.

V šiji cítila mravčenie, nie pre chlad, ale od očakávania.

Spomínala.

Oči otvorila doširoka, v sivom úsvite ju premohla úzkosť. Hotelová izba bola prepchatá a jej veci porozhadzované. Večer predtým sa prehrabávala v batožine, keď počas výpadku prúdu hľadala pyžamo a ponožky do postele. Šál bol úhľadne preložený cez operadlo jedinej stoličky v izbe. Svetlo nebolo dosť silné, aby odhalilo jeho farby v plnom lesku, no ona si ich aj tak vedela živo vybaviť v mysli.

Mair odhrnula prikrývku a sadla si. Hoci bolo ešte skoro, vedela, že už nezaspí.

Rozhodla sa dožičiť si celý deň na aklimatizáciu. Po osamotených raňajkách v chladnej a opustenej hotelovej jedálni začala robiť trochu nervózne prípravy. Do tašky na plece dala mapu mesta, ktorú jej daroval usmievavý ladákhsky recepčný, fľašu minerálky, antibakteriálny gél a dobre umyté jablko. Nebola si celkom istá, prečo cíti pod bránicou bezdyché trepotanie, takmer určite to však nemalo nič spoločné so zmenou nadmorskej výšky.

Mair ešte nikdy nebola v Indii, a to ani na známych plážach Goa či pri pamiatkach Džajpuru, nieto ešte v odľahlom meste v Himalá-

jach, kde sa teraz ocitla. Napriek deklarovanej nezávislosti dokonca ani nebola zvyknutá cestovať osamote. Pokiaľ si mohla dovoliť dovolenku, vybrala sa na grécke ostrovy alebo do Španielska, buď s novým frajerom, alebo s takým, čo bol už na odchode, či v nejakej voľnejšej kombinácii priateľov, takmer vždy zahŕňajúcej aj Hattie. Eirlys mala ako obyčajne pravdu, keď poukázala na to, že Mair veľmi nenarúšala svoju rutinu.

Len čo Mair zamkla dvere hotelovej izby, opäť sa usmiala. Teraz je slobodná, či nie? Pred ňou boli dni a týždne formálne ničím nerušeného času. Vďaka predaju starého domu vo Walese mala nejaké peniaze a čas, ktoré mohla venovať čudnému projektu, čo jej už mesiace nahlodával predstavivosť spôsobom, ktorému celkom nerozumela. Nemohla priveľmi hovoriť o tom, čo sa chystá podniknúť, dokonca ani pred Hattie, aby jej nutkanie neznelo pochabo.

Napriek tomu ju najnejasnejší z najnejasnejších plánov prinútil merať cestu sem do Léhu. Kúpila si otvorenú letenku bez pevného termínu návratu, ktorý by ju obmedzoval.

Od hotela zišla po betónovom chodníčku, minula kvetináče s cínami, astrami a krikľavými aksamietnicami a vyšla na ulicu. Mierila do centra mesta a fascinovane zízala okolo seba. Bol koniec septembra. Uvedomila si, že miestna krátka turistická sezóna sa pred nadchádzajúcou zimou prakticky skončila. Mnohé z remeselníckych obchodíkov a cestovných kancelárií lemujúcich cestu mali už zatiahnuté rolety a zamknuté kovové okenice. Internetové kaviarne, ktoré využívali turisti s batohmi a rozliční iní cestovatelia, už boli takmer prázdne. Vysoké vrchy obkolesujúce mesto sa ligotali čerstvým snehom a topole v hotelových záhradách hrdzaveli suchými zlatistými listami.

Onedlho napadne sneh a horské priesmyky spájajúce ladákske hlavné mesto s Kašmírskou kotlinou na západe a s Himáčalpradéšom na juhu sa stanú neschodnými, až kým sa sneh opäť na jar neroztopí. Celých šesť mesiacov sa do Léhu dá dostať len letecky z Dillí na malé letisko vedľa rieky Indus, tak ako sem včera dorazila aj Mair. Pri chôdzi sa pokúšala predstaviť si, aké je to tu uprostred zimy, keď úzke uličky mesta zasype sneh a na streche každého domu sa týčia vysoké snopy sušeného krmiva pre domáce zvieratá. Ne-

mohla sa však sústrediť. Náhly odchod turistov znamenal, že miestni obchodníci sa všemožne snažili zarobiť zopár posledných rupií. Na hlavnej ulici jej traja zabránili ísť vpred a zovreli ju do klieští spôsobom, ktorý prezrádzal prax.

„Madam, odkiaľ ste? Prosím, prezrite môj obchod.“

„Mám nádhernú pašmínu, urobím vám dnes veľmi dobrá cena.“

Tretí muž sa zaškľabil, keď sa pokúsila potriať hlavou. „Za pazeranie nič nedať, madam. Len sa pozrieť. Niet kam ponáhľať.“

Pravda bola, že sa naozaj nikam neponáhľala. Usmiala sa a nasledovala najbližšieho obchodníka hore schodmi do jeho prepchatého obchodu a dovolila mu, aby jej ukázal svoj tovar. Boli tam police so striebornými, s koralovými a tyrkysovými šperkmi z Tibetu, maľované termosky a kožuštinové prikrývky elektrizujúcich farieb z Číny, pichľavé čapice a vesty, upletené z vlny miestnych kôz, vlnené tašky so strapcami a vešiaky s tričkami všetkých farieb a veľkostí – zväčša vpredu s továrensky vytlačeným jakom a sloganom *Jak, jak, jak Ladákh*. Jej oči sa prispôbili tlmenému svetlu v obchode. Pri stenách sa týčili hradby samovarov, medených misiek a ručne vyšívaných koberčekov.

„Je to veľmi pekné. Ďakujem, že ste mi to ukázali, ale dnes nenakupujem.“

Muž bol Kašmírčan, čiže rodený predavač. „Vy chciete pašmínu.“ Neznelo to ako otázka. V zadnej časti obchodu stáli police od zeme až po strop naplnené vrstvami preloženej tkaniny.

„Ukážte.“

Hneď začal vyťahovať šály z políc. Na malom pulte čoskoro žiarili hromady farieb – žlté, modré a fuksiovoružové. „Vidíte? Ohmatajte, nádhera. Najlepšia kvalita. Čistá pašmína.“

Mair vedela o jemných šáloch oveľa viac ako pred štyrmi mesiacmi, keď sa jej majetkom stal nádherný kus, teraz zamknutý v hotelovom sejfe. Poznala už kvalitu týchto remeselných kúskov a ich približnú hodnotu. „Čistá?“ spýtala sa. „Naozaj?“

„Áno, čistá hodvábna pašmínová zmes. Tisícvesto rupií. Pozrite, tento ružový a tento nádherný tyrkysový. Idú Vianoce, myslieť na darčeky pre priateľov. Tri za tritisíc.“

„Nemáte šály z vlny *kani*? Alebo nejaké vyšívané?“

Muž zdvihol zrak. „Rozumiem. Viete, čo najlepšie, madam. Ja ukážem.“

Odomkol skrinku a vytiahol ďalšiu hľbu. Ako kúzelník vytriasol ešte farebnejšie kusy tkaniny a mával nimi pred ňou. Mair uchopila najbližší a nechala si záhyby preklázať pomedzi prsty.

„Nádhera!“ schválil jej výber Kašmírčan. „Tieto farby presne pre vás.“

Nič sa mu nepodobalo. Táto látka bola na ohmatanie tuhá, okolo obruby kvietkov sa tvorili hrudky a nešikovne ovísala, neliala sa prúdom ako jej šál. Keď ju opäť chytila, takmer počula, ako hrkocú vlákna. Nevedela s istotou, ako mohol byť utkaný vzor, ale letmý pohľad na rub napovedal, že ide o lacnú strojovú výrobu. „Ďakujem,“ zamrmlala.

„Deväťtisíc. Dobrá cena.“ Vedel, že sa nechystá kupovať. „A tento, pozrite, vyšívajú. Ručne. Ako všetky.“

Tentoraz to bola kráľovská modrá s párikom bielych kvietkov vyšitým na každom konci. Kvietky boli určite zhotovené ručne, ale vzor bol len náhodne spichnutý a na rube trčali nitky. Spod výšivky presvitali obrysy vzoru. Nemohol sa viac líšiť od šálu, kde bol dokonale vypracovaný dvojitý pás kvetinovej výšivky na tkanej látke s tieňmi a so stehmi takými drobučkými, že voľným okom neboli viditeľné. Všetky boli zhotovené tak perfektne, že rub a líce sa nedali rozpoznať. Výsledkom takej precíznej práce bol reliéf vystupujúceho pásu vyšívanej vzorky, čo dodávalo štruktúre kašmíru a spleteným lístkom bohatý trojrozmerný efekt.

„Je veľmi pekný,“ povedala Mair.

Muž vyzeral dotknuto. Chcela už vyjsť z obchodu, späť na slnko. Zdvihla jedny koralové náušnice z výstavného stojančeka vedľa dverí, rýchlo za ne zaplatila a chystala sa na odchod.

„Do skorého videnia!“ zavolať za ňou obchodník.

Druhí dvaja obchodníci sa k nej opäť pripojili, ale len s vlažným záujmom. Podarilo sa jej vyhnúť sa im a vybrať sa dolu slnečnou, prašnou ulicou smerom k radu žien sediacich na obrubníku, s košíkmi plnými karfiolu a jablák na predaj. Čistič topánok s kefkami

a plechovkami leštidla, vyloženými na kusoch vrecoviny, sa pokúšal upútať jej pozornosť, hoci jej ošúchané tenisky musel jasne vidieť. Skútre a rikše sa otriasali cez výmole na ceste. Ruch dopravy ohlušoval. Mair sa pozrela na zatienené aleje vedúce z ulice a náhodne si vybrala jednu, že ju preskúma. Okolo nej prebehol prašivý pes, ovisnuté brucho sa mu hojdalo nad zemou.

V tieni bolo chladnejšie, a tak šla hlbšie, míňala holičstvá a mäsiarske pulty, kde na drevených doskách vytekala krv z kozích hláv. V čiernom bzučiacom predmete pritlčenom k rámu čoskoro rozpoznala odrezaný jazyk zvieraťa. Asi ho sem pripevnili, aby odháňal muchy od zvyškov mäsa. Mair naň hľadela, prehľadala a potom siahla do svojej tašky po fľašu s vodou. Dožičila si rozhodný glg a ponáhľala sa ďalej. Nad hlavami ľudí bolo natiahnuté plátno a aleja bola čoraz temnejšia a užšia. Pod nohami chrapčala prezretá zelenina a menej identifikovateľný odpad. Okolo nej prúdili ženy v sári a opačným smerom sa náhlili ženy v burkách. Stánkari vyvolávali a deti skákali cez blato. Bola to rušná, veselá scéna a každý odtienok neznámeho podčiarkoval jej postavenie cudzinca.

Aleja sa náhle otvorila do námestia a Mair zažmurila do slnečných lúčov, čo sa dotkli jej tváre. Na jednej strane sa na kope dymiacich odpadkov so zjavnou chuťou krmil malý hnedý býček. Na druhej strane bolo pod maľovaným baldachýnom karmínové a zlaté modlitebné koleso. Ako tu stála, z davu sa vymotal starý mních v šafaranovom a vínovočervenom rúchu a nastavil ho, aby sa otáčalo v smere hodinových ručičiek. Vykročil aj s ním, a ako sa točil, mrmľal a počítal koráliky na ruženci. Mair si ho odfotila a potom sa zháčila s myšlienkou, či nie je dotieravá.

Pohla sa dolu alejou, ktorá sa ťahala už iným smerom, rovno do srdca bazára. Dolu boli stánky, kde sa vršili biele tenisky a hnedé plastové sandále. Nad hlavou sa ako znetvorené ovocie kolísali stovky ruksakov a cestovných vakov. Na elektrických šnúrach viseli dievčenské šaty s flitrami a pozlátkami.

Tu, na pozadí modrého dymu stúpajúceho od stánku s jedlom, po prvý raz uprela zrak na rodinu Beckerovcov. Trojica by predsta-

vovola neobyčajný obrázok aj kdekoľvek inde, ale tu, na chaotickom trhu, pôsobila priam nadpozemsky.

Boli to jediní západniari, ktorých zaznamenala, odkedy opustila hlavnú ulicu. Žena bola vysoká, štíhla, s étericky bledou pokožkou. Hriva červeno-zlatistých vlasov jej splývala na plecيا. Na sebe mala voľnú bielu košeľu, modrú ľanovú sukňu a topánky pokryté zaschnutým blatom. Celý čas rozprávala, ukazovala a smiala sa. Muž sa pozeral iným smerom. Bol ešte vyšší ako jeho žena, opálený, mal uhľovočierne vlasy, obočie aj strnisko. Medzi nimi stálo anjelské dieťa, malé dievčatko, asi dvojročné. Malo rovnakú kučeravú hrivu ako matka, ale svetlej blond farby. Vrtelo hlavou, ako sa pozeralo z jedného rodiča na druhého. Potom bodlo útlými rúčkami do vzduchu a vykričlo: „Na koňa!“

Žena sa stále smiala a gestikulovala. Sklonila sa a jednou rukou zdvihla dieťa zo zeme. Posadila si ho obkročmo na šiju a vybrala sa krížom k predavačovi jedla. Nad nádobou s vriacim olejom sa mihotal vzduch. Dieťa krútilo a naťahovalo prameň nádherných matkiných vlasov a pozeralo cezeň, akoby to bol závoj.

Muž sa obrátil, aby videl, čo mu ukazuje jeho žena. Predavač lovil naberačkou vo vriacom oleji a vytiahol niekoľko lesklých karamelovohnedých praclíkov. Vložil ich do papierového kornútika a natiahol sa, aby ho vymenil za niekoľko rupií. Žena siahla do kornútika a vybrala vyprášaný kúsok. Najprv ho pofúkala a potom ho podala dieťaťu. Dievčatko po ňom chňaplo so zjavnou chuťou.

Žena naklonila hlavu dozadu a niekoľko kúskov si vhodila do úst. Dychtivo prežúvala a so smiechom si utierala z brady olej. Zdravie a spokojnosť z nej priam sálali. Voľnou rukou zabľúdila na manželov bok a spočinula tam. Bolo to gesto vlastníctva a náklonnosti, rovnako dôverné ako ležérne. Odviedla ho od predavača aj mimo Mairinho zorného poľa. Vnorili sa hlbšie do labyrintu stánkov. Sledovala ich očami, červeno-zlatistú a čiernu hlavu, nad ktorými sa natriasala svetlá detská hlávka, až kým nezahli za roh a nezmizli jej z výhľadu.

Zostala stáť na mieste, ani čo by zapustila korene, hoci mala nutkanie rozbehnúť sa za nimi. Predavač naložil ďalšiu lopatku svojich zázračných dobrôt do oleja, ktorý zasyčal a zaprskal.

Uprostred ramusu na trhu sa Mairin pocit osamelosti zintenzívňoval.

Mala hromadu priateľov a za sebou bežnú sériu vzťahov, momentálne však nikoho, s kým by si vedela predstaviť stráviť zvyšok života, nie spôsobom, akým sa na to podujala jej sestra Eirlys so svojím Graemom či brat Dylan s Jackie.

Zhlboka vdýchla bazárové pachy a sledovala pomaly vykračujúce kravy, sliepky prehrabávajúce sa v hromade smetí, budhistického mnicha, ktorý sa vracal zo svojho okruhu s modlitebným kolesom, a plynulý prúd ľudí, čo šli každý svojou cestou. Hlavou sa jej mihali farby, vône aj čerstvé dojmy a nálada sa jej začala dvíhať. Obrátila sa a vracala sa po vlastných stopách, vedome opačným smerom ako nádherní cudzinci.

Výlet do Čchangthangu južne od Léhu, takmer až k niekdajšej hranici s Tibetom a súčasnej s Čínou, zabral skoro celý deň. Ostatní účastníci poznávacieho výletu v malom autobuse značky Toyota boli dve korpulentné holandské dvojice v strednom veku a traja hluční izraelskí chlapci. Rozvaľovali sa vzadu a rehotali sa každý v spoločnosti svojej empétrojky. Mair, skrútená na svojom sedadle a zapretá, aby ju toľko nenatriasalo, mala dostatok príležitostí, aby počas dlhej cesty rozjímala a spomínala.

Pred odchodom do Indie preskúmala z histórie starých rodičov toľko, koľko sa len dalo. Pred tromi mesiacmi v internetovom vydaní knihy s názvom *Nádej a sláva Božia* a podtitulom *S waleskými misionármi v Indii* si prečítala kapitolu o reverendovi Evanovi Williamovi Watkinsovi.

Evan Watkins sa vzdelával na Univerzite Severného Walesu a na Waleskej akadémii presbyteriánskej cirkvi. Po vysviacke bol povoláný, aby slúžil v Indii, a tak roku 1929 vycestoval do Šaungu vo vtedajšom Ásame. Potom slúžil ako oblastný misionár v Shanpungu.

Odkedy Mair čítala jeho cirkevný životopis, pravidelne sa pokúšala predstaviť si Evana Watkinsa v čiernom kabáte s kolárikom, ako energicky káže nonkonformizmus ľuďom z odľahlých indických dedín. Hrmel zo svojej provizórnej kazateľnice za

sparného letného dňa a na plechovú strechu zatiaľ búšil monzúnový dážď?

Odkedy prišla do Himalájí, čoraz ťažšie sa jej darilo predstaviť si ho, zrážka kultúr bola priveľmi brutálna, aby dala vzniknúť akémukoľvek obrázku.

Podľa záznamu v knihe sa reverend Watkins roku 1938 vrátil do Walesu, kde sa zoznámil a oženil s Nerys Evelyn Robertsovou, narodenou roku 1909. Roku 1939 sa dvojica v Liverpoole nalodila na palubu lode *Prospect* a odplávala do Bombaja.

To sa už dalo predstaviť ľahšie. Mair v duchu videla západ slnka nad Suezským prielivom a počula kapelu, ktorá hrala do tanca v salóne druhej triedy. Duchovný zrejme nemal veľa času a chuti na foxtrot. Premýšľala, či mladá pani Watkinsová bola rovnakej mienky, alebo či chlipkala svoju limonádu a melancholicky pozorovala smejúce sa páry.

Reverenda Evana a pani Watkinsovú potom povolali, aby slúžili na novej misii v Léhu, ďalej od Ladákh, kde duchovný prevzal zodpovednosť za misionársku prácu v celej oblasti. Ako poznamenal životopisec, mnoho ciest v tomto regióne bolo sedem mesiacov v roku neprejazdných a elektrinu takmer nepoznali.

Mair hľadela cez okno autobusu na drsnú krajinu a sivofialové hory týčiace sa k modrej oblohe. Zničená cesta viedla cikcakovito do diaľky ako bledá spleť vyškriabaná do skál a prachu. Po ceste trúbili a šmýkali sa obrovské kamióny s prednými časťami pomalovanými ako lunaparkové atrakcie. Drobné postavy waleského kazateľa a jeho ženy sa stále odmietali vynoriť v jej fantázii, tu či kdekoľvek inde v Himalájach.

Zvyšok doslovu bol stručný. Po vojne reverenda jeho chatrné zdravie donútilo vrátiť sa do Walesu. Evan Watkins sa stále intenzívne zaujímal o misionársku prácu, ale jeho zdravotný stav, podlomený drsným indickým podnebí, sa už nezlepšil. Zomrel roku 1960 a okrem vdovy zanechal po sebe dcéru, ktorá sa narodila roku 1950.

Tá dcéra bola Mairina matka Gwen Ellisová, rodená Watkinsová. Gwen zomrela náhle na krvácanie do mozgu, keď jej najmladšie dieťa sotva prišlo do puberty. Mair dnes nesmierne ľutovala, že v tí

nedžerskom zahľadení do seba, typickom pre trinásťročné deti, nikdy nepožiadala mamu, aby jej čo-to porozprávala o Evanovom a Nerysinom misijnom pôsobení v exotickvej Indii.

Autobus zastavil pri stánku vedľa cesty, kde sa predával čaj a malé občerstvenie. Izraelská mládež vyskočila naraz, razila si cestu medzi Mair a holandskými pármí. Mair si vystrela pokrčené nohy, položila si ruksak na sedadlo vedľa seba, prehodila si remeň cez jedno plece a pritlačila si ho na bok lakťom.

„Odkiaľ ste?“ spýtala sa jedna z holandských žien, keď chlipkala presladený čaj z termosky predavača. Okolo pomaly prechádzala kolóna nákladných áut indickej armády, súčasť pohraničných jednotiek. Mladí vojaci s puškami v pohotovosti po nich pokukovali cez zadné výklopné dvere na korbách.

Namiesto toho, aby Mair povedala, že z Anglicka, a menovala príjemné obchodné mesto na južnom pobreží, kde žila s Hattie a niekoľkými ďalšími priateľmi a kde bola naposledy zamestnaná, prekvapila samu seba tým, že odpovedala: „Zo Severného Walesu.“ Dom jej detstva a mladosti teraz okupoval obchodník z Manchestru a jeho mladá rodina, takže všetky nitky sa pretrhli, ak nerátala svojho brata, sestru a ich spomienky. Napriek tomu – alebo možno vďaka tomu – sa v jej mysli vynorilo údolie a detské roky. Chýbal jej domov, teraz už predaný, do ktorého sa nikdy nemohla vrátiť. Lipla na myšlienke na starých rodičov a ich živote na tomto čudnom mieste.

„A vy?“ rýchlo jej vrátila otázku.

„Z Utrechtu. Ste na dovolenke?“

„Á-áno. Trochu cestujem.“

Cítila ruksak na svojom boku. Vo vnútornom vrecku bol poskladaný šál.

Žena si vzdychla. „Na týchto cestách to nie je bohviečo. Manžel sa necíti dobre.“

Spoza autobusu sa ozval nezameniteľný zvuk vracajúceho človeka. Izraelským výrastkom sa to zdalo nesmierne zábavné.

Autobus sa vyšplhal cez ešte jeden vysokohorský priesmyk a pred nimi sa otvorila nádherná vyhlíadka. Ich cieľom bola odľahlá náhor-

ná plošina na severe pohoria. Geograficky šlo o časť Tibetskej náhornej plošiny, ktorá ešte patrila Indii.

Čchangthang bol miestom, kde kočovníci z východného Ladáku tradične pásli svoje čriedy kôz. Podnebie tu bolo také chladné a drsné, že zvieratá produkovali tú najhustejšiu, najľahšiu vlnu, aby sa chránili pred zimou. Kočovníci tu hnali stáda po celý rok, aby postupne spásali riedku vegetáciu. Potrava a voda, čo zvieratá konzumovali, boli dokonale chránené pred znečistením, a aj preto bola ich vlna taká čistá.

Mair sa dočítala, že práve odtiaľto pochádza najjemnejšia pašmína, surový materiál na výrobu kašmírových šálov. Takže stadiaľto je aj jej vzácny, tajuplný šál, ktorý takmer určite začal svoju púť ako vlna tibetských kôz.

Keď sa konečne ocitla sama vo svojom stane v turistickom tábore, vytiahla z rucksaka vrecúško a opäť skúmala šál vo svetle baterky. Už vedela, že jemná korenistá aróma, zachytená v mäkkých záhyboch, je vôňa samotnej Indie. Ústredný motív tkanej vzorky na šále bol rozťahnutý páví chvost. Obdĺžnik v strede obkolesovala široká dvojité linka s bohatým kašmírskym vzorom vyplňajúcim rohy a na každom konci boli široké pásy spletených lístkov. Pásy, čiastočne vyšíte, dodávali šálu takmer brokátový efekt. Napokon, šál bol opotrebovaný a ošúchaný práve pre svoju krásu. Oslabené čiariočky ukazovali, kde presne ho celé desaťročia skladali, zložitá výšivka sa miestami rozmotávala a inde bola úplne zničená. V jednom rohu boli atramentové machule, v ďalšom nepravidelná žltá škvrna. Mair si rozťahla šál na kolenách, neprítomne pozorovala vyšíte arabesky, hladila uzlíky lemovania a pokúšala sa prečítať históriu šálu, akoby to bola mapa.

Skoro ráno sprievodca zhromaždil Mair, Holanďanov a Izraelčanov. Sotva svitalo. Viezol ich po ceste, ktorá nebola nič viac ako kamenistá ryha vedúca pomedzi sivé balvany porozhadzované po planine. Dosiahli brehy obrovského jazera s hladinou pokrytou tenkou vrstvou ľadu. Zem naokolo bola poprášená snehom. Na jednom brehu jazera stálo zopár prízemných domov, sotva viac ako chatrčí po-

sadených medzi líniou holých topoľov. Jaky s dlhou srstou, takmer kefujúcou zasneženú zem, sa ťažkopádne hýbali medzi skalami. Kočovné rodiny Čangpa pred zimou zháňali svoje čriedy zo vzdialenejších pastvín. Blízko jazera boli kruhy nízkych kamenných stien. Prichádzajúci cez ne prehadzovali plachty z kozej srsti a tak vytvárali prístrešky pre seba aj svoje zvieratá. Z ventilačných otvorov v špicoch stúpali tenké stĺpce dymu. Ženy s ohnutými chrbtami sa plahočili od brehu jazera s plnými vedrami.

Kozy neuveriteľne smrdeli, inak sa to nazvať ani nedalo. Hoci kočovnícky tábor páchol aj petrolejom, zvieracím hnojom a dymom z horiaceho dreva, prevládajúci, priam zadúšajúci smrad pochádzal práve z kôz.

Pre turistov bola pripravená ukážka. Traja muži v hrubých tunikách a topánkach z jačej kože viedli hŕstku zvierat do kamennej ohrady. Mair si stiahla klapky svojej flísovej čapice na uši a roztriasla sa v prudkom vetre. Takmer až cítila, ako čoraz viac zamŕza hladina jazera. Kozy boli huňaté biele, hnedé a čierne tvory so zakrútenými rohmi a znepokojujúcimi očami s predĺženými zreničkami. Dali sa uviazať a prevrátiť na bok, kde ležali so strnulými nohami a smrdeli. Muži vytiahli zo záhybov svojich odevov drevené nástroje podobné kefám na vlasy, s hrubými zahnutými kovovými hrotmi. Synchronizovane a rázne začali pracovať – škriabali a ťahali vlnu z krku a hrude kôz. Postupne získavali strapaté chumáče srsti, ktoré vypadávali spolu so špinou, s hnojom a masnotou. Kozy protestovali a muži si pomáhali hrdelnou piesňou.

„Spievajú kozám, aby dali trochu dobrej pašmíny ako odplatu za sladkú trávu, ktorú jedli, a sviežu vodu, čo pili,“ vysvetľoval sprievodca.

Ženy pozbierali chumáče srsti, ktoré muži vyčesali, pričom dávali pozor, aby zachránili každý chlp. Uložili ich do vrečka z polyetylénu, stuhnutého od mrazu.

„Každá rodina vlastní osemdesiat až dvesto kôz. Zvieratá sa češú v máji a v septembri. Z jednej kozy sa vyčese približne dvesto gramov surovej vlny,“ odriekaval sprievodca úsečnou angličtinou.

Aspoňže nemusela všetko prekladať, premýšľala Mair, na rozdiel od jej spoločníkov.

„Koľko vlastne zarobia?“ spýtal sa Holanďan, ktorému predtým nebolo zle.

„Tisícšesťsto rupií za kilogram,“ odpovedal sprievodca. „Niekedy viac, inokedy menej, závisí to od kvality. Po vyčistení a spracovaní zostane z kila surovej vlny len tristo gramov čistých vlákien, pripravených na pradenie.“

Mair zízala na vrecko. Bolo treba vyčesať obrovské množstvo srsti, aby sa získalo jedno kilo. Takéto vrecko zrejme naplní celá črieda kôz. Bolo veľmi ťažké predstaviť si, že tieto špinavé, masťné chlpy sa dajú premeniť na páperovú eleganciu jej šálu.

„A čo sa deje potom?“ spýtal sa jeden z izraelských chlapcov, hoci sa nezdalo, že ho to skutočne zaujíma.

„Z Léhu prídu nákladiakom obchodníci s vlnou. Nakúpia pašmínu a odvezú ju do mesta na spracovanie.“

Druhý chlapec zdvihol hrdzavú plechovku zo sutín roztrúsených po čangpaskom tábore. Položil ju na skalu a hádzal do nej kamienky.

„To je všetko?“ chcel vedieť jeho kamarát. Salvy kamienkov rachotili na plechovke, až kým nespadla zo skaly.

Sprievodca sa zatváril pohoršene. „To je tradičný spôsob. Takto sa to robí stovky rokov.“

„Čo nás tu ešte čaká?“

„Popoludní navštívime kláštor. Sú tam nádherné maľby.“

„Aha.“

Predvádzanie sa skončilo, muži pustili kozy na slobodu a vyhnali ich z ohrady. Ich vodca čakal, že dostane nejaké peniaze, a ostatní sa ponáhľali k najbližšiemu uzavretému stanu. Mair dúfala, že zvyšok dňa strávia posedením pri ohni, spievaním pastierskych balád a pitím nápoja *čang*. Odopla si ruksak, znova skontrolovala, či je vnútri zabalený šál, a vybrala z peňaženky päťsto rupií. Mužova sčernetá ruka sa po ne rýchlo natiahla, no nie tak rýchlo, aby to nevidel sprievodca. Musel si myslieť, že Mair je bezstarostná západniarska panička, lebo suma bola privysoká, ale bolo jej to jedno.

„Džalí,“ zamrmlala. Bolo to univerzálne ladákhské slovíčko pre ahoj, dovidenia aj ďakujem.

„Džalí,“ odvetil muž a už smeroval k Holanďanom.

Mair plánovala vybaľiť svoj šál a rozprestrieť ho na skaly spečené slnkom, na pozadí ktorých sa potulovali kozy. Chcela urobiť umeleckú fotografiu o jeho počiatku, ktorú by ukázala Eirllys a Dylanovi. Musela by ho však zaťažiť drobnými skalami, aby ho neodfúklo. Líca jej štípal ľadový vietor ako spľška brokov. Celá scéna bola až priveľmi bezútešná. Uspokojila sa teda s poznaním, že práve tu asi pred sedemdesiatimi rokmi vznikla táto jemná, ľahká vlna. Odvtedy sa nič nezmenilo. Tešila sa, že navštívila toto miesto. Odfotila si aspoň jazero a stromy, pred ktorými sa pásala biela koza s dlhou srstou.

Smrad sa zachytiť nedal, to však nebol dôvod na zármutok.

V tej chvíli sa jej zdalo nepravdepodobné, že by emisár z waleskej presbyteriánskej misie v Léhu mohol preniknúť takto ďaleko. Evan Watkins mal kde kázať v dedinách pozdĺž riek Indus a Zánkar aj bez toho, aby presviedčal tunajší ľud. V zime sa sem dostať nemohol, keďže sneh túto odľahlú oblasť celkom odrezal od sveta.

Mairini spoločníci sa trúšili naspäť na plošinu k bielej škvvrnke, ktorou bola ich toyota. Mair vrhla posledný pohľad na kozy a na okolitú scenériu a vydala sa za svojimi spolucestujúcimi.

„Do autobusu, decká!“ vykrikol vodca izraelských chlapcov. Druhí dvaja ho horlivo nasledovali.

DRUHÁ KAPITOLA

V Léhu Mair strávila celý deň tým, že sa pokúšala nájsť správcu Cintorína Európanov, ktorý mal od neho kľúč.

„Dnes popoludní tu možno bude,“ povedal jej starý muž, ktorý sedel na schode s vodnou fajkou.

Poobede tam však nebol ani strážca kľúča, ani starý muž. Mair frustrovane postávala za plotom a sledovala, ako zo stromov padá na náhrobné kamene zlatisté lístie. Pomaly zisťovala, že v Ladákhú život plynie vlastným tempom. Pobrala sa naspäť do mesta, aby si v niektorej kaviarni dala *chai*, čaj, a vymyslela nejaký plán.

Na hlavnej ulici pred mešitou pohľadom zachytila červeno-zlatisté vlasy, ktoré žiarili nad bielymi klobúkmi a sivými chrbtami mužov, čo mierili na modlitbu. Žena s dieťaťom boli plne zamestnané: dieťa výbuchom zlosti, ktorý mu skrivil tvár do karmínového uzlíka, a matka miernymi námietkami. Po zachmúrenom manželovi nebolo nikde ani stopy.

„*Non, non!*“ vrieskalo dieťa a dupalo nôžkami.

„To stačí!“ prikázala žena po anglicky, s americkým prízvukom. „Okamžite prestaň!“ Na jej tvári bolo badať pobavenie aj rezignáciu. Ruky mala obťažkané nákupnými taškami a jednu musela pustiť, aby si uvoľnila ruku pre dieťa. Dievčatko si však už všimlo, že naň hľadí Mair. Zamrkalo očkami, v ktorých nebolo ani známky slz, len urazenosť. Vresk sa zo zlosti prejavenej v súkromí zmenil na predstavenie.

Mair sa rýchlo rozhládla. Pred ňou aj za ňou bol otvorený priestor. Zdvihla jeden prst a privretými očami sa zadívala na dievčatko. Ako v ňom prevládla zvedavosť, výbuch hnevu náhle vyhasol. Len čo Mair získala jeho plnú pozornosť, nadýchla sa, skoncentrovala a na mieste urobila salto vzad.

Už dosť dlho sa nepokúsila o čosi podobné a pri dopade sa trochu zakolísala, inak sa jej skok vcelku podaril. Ústa dieťaťa sa otvorili dokorán a oči sa mu zmenili na dva kruhy plné úžasu. Mair zatlieskala a urobila dva premety vpred. S Hattie mali tento kúsok nacvičený ako súčasť čísla a ešte i dnes by ho predviedli aj o polnoci. Druhý premet ju preniesol dosť blízko k matke s dieťaťom. Dievčatko schmatlo Mair za nohu a hľadelo hore na ňu. Tváričku mu rozjasnil úsmev.

„Ešte! *Encore une fois!*“

Matka sa smiala. „To bolo úžasné! A oveľa lepšie ako podplácanie sladkosťami!“

Mair si s miernymi rozpakmi uvedomila, že mala v úmysle zaujať nielen dieťa, ale aj jeho matku. Navyše prilákala celkom slušný dav divákov, keďže mestečko na konci sezóny neponúkalo veľa iného rozptýlenia. Dúfala, že zvedavci sa zasa rýchlo rozprúchnu.

„Zdá sa, že to zabralo. Môžem vám s tým pomôcť?“ Mair si oprášila ruky od špiny a zdvihla nákup. Nechala matku, aby si na bok zdvihla dieťa rovnakým ležérnym pohybom ako minule v bazári.

„Skákajúca pani!“ povedalo užasnuté dieťa a natiahlo malú rúčku, aby potľapkalo Mair po líci.

„Tak je,“ súhlasila matka. „Fantastické, však?“ V jej hlase pobadala nádych južanského prízvuku.

„V skutočnosti to bolo dosť vratké. Nevie, čo mi to napadlo. Chcela som, aby vaša dcérka prestala plakať.“

Žena si vzdychla. „Tak to sme dve. Dnes bola nachystaná, že popoludnie strávi so svojím otcom, a namiesto toho skončila so mnou. Šiel nám vybrať sprievodcov a poníky – zajtra vyrážame na trek. Preto všetky tie nákupy – aké zásoby by ste si vzali vy? Kam vlastne mierite? Mimochodom, som Karen Beckerová. Azda si môžeme tykať. A toto je Lotus.“

Lotus zdvihla ruku a zamávala priam kráľovským gestom.

„Mair Ellisová. Teší ma, Lotus,“ usmiala sa Mair.

Dieťa bolo mimoriadne krásne, malo vysoké čelo a ústa ako cherubín na renesančnej maľbe.

„Práve mierim na šálku čaju,“ dodala.

Karen kývla hlavou cez cestu. „To je skvelé. My sa práve chystáme do salóna krásy, však, Lotus? Musíme si dať pred cestou urobiť pedikúru. Poď s nami, môžeme sa porozprávať. Som si istá, že ti tam dajú čaj.“

Mair s radosťou unikla zízajúcemu davu. Obidve ženy vykročili cez blato a zamierili pomedzi byvoly a rikše do salóna so skleneným výkladom, zatieneným závesmi. *Krása iba pre dámy*, hlásal nápis na výklade.

Vnútri našli popraskanú dlážku, nie veľmi čistú, zaprášené prázdne police a celý rad holičských kresiel. Vo vzduchu sa vznášal zápach staromódneho ondulovacieho roztoku, kadidla a preváranej bielizne. Malý hlúčik žien v jasných sári hned' obkolesil Lotus, vzal ju Karen z náručia a odniesol do zadnej časti salóna. Potom jej ženy začali česať svetlunké vlásky a vyrážali pri tom zvuky obdivu. Lotus brala ich pozornosť ako čosi samozrejmé.

Usmievajúce sa dievča s červenolícou, dokonale okrúhlou tibetskou tvárou im vzalo nákupy. O chvíľu už sedeli v susediacich kreslách a pozorovali svoje odrazy v zrkadle posiatom škvrnami.

„Len do toho,“ zasmiala sa Karen.

Mair dovolila tibetskej pedikérke, aby jej rozviazala tenisky a ponorila jej nohy do ružovej plastovej nádoby. Celá scéna bola taká absurdná, že sa neubránila smiechu.

V zrkadle sa Mairine oči stretli s Kareninými. „Tak mi to už povedz. Musíš byť niečo ako tanečnica *capoeiry*. Správne? Videli sme ich v Riu. Bola si tam? Ú-úžasné! Keby som sa tak vedela hýbať! To by som však nezvládla ani za milión rokov.“

Mair sa znova usmiala. „Čo? Nie. Nie som nijaká tanečnica. Pred rokmi rokúcimi som pracovala v cirkuse.“

„V cirkuse? Pochádzaš z cirkusovej rodiny? Hovor! Tvoj otec bol krotiteľ levov a mama, oblečená v šatách posiatymi flitrami, robila

piruety na sloňom chrbte? Narodila si sa v maringotke, a len čo si vedela chodiť, predvádzali ťa v maličkom kostýmčeku? Prosím ťa, nehovor to Lotus, nech nezačne túžiť po niečom takom.“

Karen mala očividne dosť fantázie. Aj keď Mair fascinoval jej úžasný vzhľad a živosť, nebola si istá, čo si má o nej myslieť. „Nič také šialené, je mi to ľúto. Môj otec bol obchodník, zásoboval farmy, a mama učila na základnej škole v Severnom Walese.“

„Tak potom ako sa to stalo?“

Mair poľahky mohla odrážať takéto otázky, ale keďže sama priťahla toľko pozornosti svojím exhibicionizmom, priama odpoveď sa jej zdala najvhodnejšia: „Bola som rebelantské decko a celé roky som sa vyhrážala, že ujdem do cirkusu. No a keď prišiel správny čas, stratila by som tvár, keby som to neurobila. Náš cirkus bola taká správna šou. Nijaké levy. Vlastne nijaké zvieratá, lebo to by bolo kruté. S priateľkou sme mali číslo na trapéze a v šou pre deti sme vystupovali ako klauni. Robili sme to asi štyri roky a potom prišiel čas pohnúť sa zas ďalej.“

„Chápem.“ Karenine oči sa zúžili. „Mám tomu všetkému veriť, alebo je to len verzia pre náhodné rozhovory s cudzími? Ak áno, varujem ťa, zistím to. Spriatelíme sa. V týchto veciach mám vždy pravdu.“

Pristúpila k nim mladá dievčina a balansovala s táckou, na ktorej boli poháre s čajom. Mair si jeden vzala a začala chlipkať. Čaj bol s mliekom a hustý od cukru, no chutil jej. Pedikérka jej vybrala jednu nohu z kúpeľa, položila si ju do lona a osušila. Potom na ňu začala nanášať hrste zrnitej emulzie.

Karen pokračovala: „Nemôžem premeškať šancu spriateľiť sa s niekým, kto urobí salto skôr, ako vôbec prehovorí.“

Naproti v miestnosti sedela Lotus a vo vlasoch mala tucet mašličiek. Jej maličké nechty sa blýskali trblietavým lakom.

Mair sa rozhodla prevziať iniciatívu v konverzácii. „Čo porábate tu v Léhu?“ spýtala sa.

Karen doširoka roztvorila oči. Jej bledá tvár v zrkadle bola zrazu plná zanietenia. „Prišli sme z Tibetu. Som budhistka, vieš? Pre mňa je to púť.“ Začala rozprávať o kláštoroch, ktoré navštívili, a o pobož-

nostiach, ktoré tam vykonala. Po každoročnom odhaleaní veľkolepej maľby *thangka* jej požehnal najvyšší láma, čo bol jeden z najspirituálnejších zážitkov v jej živote. Je Mair veriaca? Naozaj nie? Nikdy nepocítila volanie viery? Vie, že jedna z letných rezidencií jeho svätosti bola práve tu, v Léhu? Videla veľkého zlatého Maitréju v thik-seckej gönpe, čiže opevnenom budhistickom kláštore?

„Áno,“ Mair odpovedala aspoň na poslednú otázku. Rýchla masáž chodidiel a členkov pokrývala dlážku šupinkami kože a zvyškami emulzie.

Karenina noha dostávala rovnakú opateru. Na chvíľu prerušila svoj monológ a obrátila pozornosť na mladé dievča, ktoré na čajovej tácke prinieslo kolekciu lakov na nechty. „Ružový či červený, čo povieš?“

„Červený,“ odvetila Mair automaticky.

„Hm. Áno, ale dám si radšej urobiť ružové nechty, aby som nevyľakala poníky. Lotus, akú farbu máš na nechtoch?“ zavolala.

„Ružovú, lesklú,“ zašvitorila Lotus.

„Krása! Ockovi sa to bude veľmi páčiť.“

„Vyrážate teda na trek?“ spýtala sa Mair.

Karen lenivo mávla rukou. „To je záľuba môjho muža. Podľa mňa je to rozumný obchod. Moje kláštory za jeho hory. Zoznámili sme sa v New Yorku, no žijeme v Ženeve, lebo Bruno je Švajčiar. Chodí sa lyžovať a pravidelne loží po horách. Dohodli sme sa, že na tejto dovolenke nemôže byť všetko len o budhizme. Lotus by tiež protestovala, hoci obyčajne s ňou nie sú problémy. Keď si ju videla dnes popoludní, nevyzeralo to tak, pripúšťam, ale väčšinou sa tak nespráva.“

„Beriete ju na trek so sebou?“

Karen sa zatvárila prekvapene, potom pokrčila plecami. „Jasné. Prečo nie? Bruno ju väčšinu cesty poniesie v krosnách na chrbte. Vždy ju berieme so sebou, kamkoľvek ideme. Je to spôsob, ako vychovať vyrovnané dieťa s otvorenou myslou.“

Dievčatko sa vykrútilo z pozornosti obdivovateliek a prišlo ukázať svoju manikúru. Natiahlo malé rúčky na Mairine kolená a usmievalo sa na ňu. V kučerách sa mu trepotali mašličky. Mair si

pomyslela, že Karenina teória má logiku. Pripomenula si prvý letný pohľad na malú rodinku v bazári a dôvernosť, ktorá na ňu vtedy urobila dojem. Lotus bola určite najsebavedomejšie dvojročné dieťa, aké kedy videla.

„Vyzeráš úžasne,“ povedala jej Mair. „Ako obrázok.“

„*Oui - comme maman*,“ súhlasila Lotus a obdivovala sa v zrkadle.

Dvere salóna sa otvorili a záves zavial. Rám vyplnila tmavá hlava a plec. „Karen?“

Karen práve skúmala svoje nechty a zdvihla zrak. „Ahoj. Už si všetko zariadil?“

„Ocko!“ Lotus sa vyrútila cez miestnosť a skočila otcovi do náručia. Zdvihol ju zo zeme. „Skákajúca pani!“ skríkla a ukázala na Mair. „Skáče vysoko.“

„Bruno, toto je Maja!“ zvolala Karen. „Moja nová kamarátka.“

„Ahoj,“ pozdravil muž Mair a kývol jej. Úsmev má pochovaný v sebe, napadlo jej, a to dosť hlboko, aby prerazil. Chcela vysvetliť svoje meno, ktoré Karen nezachytila správne.

Mair je waleská verzia mena Mary. Keď bola mladšia, pokúšala sa presvedčiť svojich kamarátov, aby prevzali túto sofistikovanejšiu verziu, ale nikdy sa nechytily. „Mair, Mair, preč sa pober!“ skandovali miestne deti. Nič z toho však nevyslovila nahlas. Niečo na Brunovi Beckerovi, možno ten skúmový pohľad, ju umlčalo.

„Mair,“ povedala potichu. „Ahoj.“

Predstavovanie sa rýchlo skončilo, lebo zamestnankyne salóna vypoklonkovali Bruna z dverí. Nápis *Krása iba pre dámy* tam zrejme nebol na parádu.

Bruno vzal Lotus so sebou. Svojej žene naznačil, že sa stretnú v hoteli, len čo bude hotová. „Tešilo ma,“ povedal cez plece Mair a bol preč. Zoznámenie sa s Kareninou novou kamarátkou zjavne nebolo nič nezvyčajné.

Karen si natiahla prsty na nohách a usmiala sa. „Pokoj. To znamená, že ty a ja môžeme ísť na koláčik, keď sa to tu skončí. Poriadne sa porozprávame.“

Mair sa cítila ako kamienok, ktorý zachvátilo cunami, no Karen Beckerová bola priveľmi neústupná - a priveľmi zaujímavá -, aby

podnikla akýkoľvek pokus o odpor. A okrem toho, čo iné by mala robiť?

Keď Karenin lak na nechtoch uschol a bola s ním spokojná, prešli sa blízkou alejou do nemeckej pekárne. Nad jablkovým koláčom a kávou sa jej Karen zverila, že do tejto časti sveta sa chcela pozrieť už celé roky, vlastne odkedy sa krátko po dvadsiatke začala zaujímať o budhizmus. Až doteraz tunajší pobyt dokonale naplňal jej očakávania. Tieto miesta sú sväté – dotknú sa priamo duše. V Európe možno len ťažko pocítiť takú hĺbku duchovnosti. A v Spojených štátoch už vôbec nie. Nič také tam nikdy nespozorovala, uzavrela Karen. Vyjadrila sa správne? Chápe Mair, čo mala na mysli?

Mair premýšľala o bielych gönpách na vrcholoch kopcov, ktoré navštívila za posledné dni. Tmavé vnútorné priestory s nejasnými nástennými maľbami a so sochami Budhu boli zahalené do vône kadidla a popola, na oltároch sa všíli obety, často dojímavo pozemské, ako napríklad balíčky keksov alebo kytičky plastových kvietkov. Mrmlavý popevok mníchov stúpал cez staré dlážky a okná ponúkali osľňujúce výhľady na stužky riek a sady kdesi ďaleko. Cítila tam nejaké božstvo, uvažovala, pričom viac ako čokoľvek iné ju skľučovala jeho nepolapiteľnosť.

V jednom kláštore ju sprievodca vlákal do kuchyne, kde starý mních pokojne pripravoval večeru pre celú komunitu. Drevenou nabračkou bral vodu z vedra a lial ju do sčernetého hrnca na kachliach, kde horelo drevo. Studené gulôčky ryže boli pripravené na rozdelenie. Vedľa neho pri hrubom stole kľačal mladý, asi desaťročný mních a krájal zeleninu z kláštornej záhrady. Starý muž kývnutím naznačil, že je spokojný s množstvom mrkvy a cibule, postupne, po hrstiach, nahádzaných do hrnca. Obaja pracovali v úplnom tichu a Mair napadlo, že nebyť jej prítomnosti, táto scéna by vyzerala presne rovnako aj pred dvesto či tristo rokmi. Tichá služba mníchov pri nekonečnej rutine varenia a poskytovania obživy druhým mala pre ňu oveľa väčšiu výpovednú hodnotu než akékoľvek náboženské rituály.

Pokúsila sa opísať Karen tento malý výjav.

„Úplne ti rozumiem,“ vyhlásila jej spoločníčka. Natiahla ruku a zovrela Mair prsty. „Je mnoho ciest k poznaniu, ale všetky vedú

tým istým smerom. Ty vieš, o čom hovorím. Som si istá, že vieš. Cítila som to od chvíle, čo som ťa po prvý raz uvidela.“

„Aj keď som vtedy práve robila salto?“

„Aj pre to, ale i pre čosi iné. Prečo potláčať niečo, čo chceš vyjadriť? Bola si to ty, tvoje celistvé ja.“

Bruno nebol duchovne založený v tom zmysle ako ona, vysvetľovala Karen ďalej, no rozumel jej, pretože sám má podobný vzťah k horám. Tie boli jeho chrámom a tam konal svoje púte. „Vezmi si napríklad Lotus. Verím, že nechať ju zažívať svet vo viere v jeho dobro je pre ňu blahodarné. Chcela by som, aby vyrástla podľa možnosti celkom bez strachu, bez zbytočných obmedzení, malicherných pravidiel, aby sa slobodne mohla stať tým, kým sa má stať.“

Mair hýtala, či aj tie výbuchy zlosti, ktoré Lotus predviedla, sú súčasťou tejto cesty.

Dopili kávu a dojedli koláč. Karen pozbierala posledné odrobin-ky prstom a oblizla si ho. „Musím ísť. Aké máš plány? My budeme mimo mesta štyri alebo päť dní,“ povedala.

„Chcem si tu ešte čosi pozrieť. Nevie, ako dlho to potrvá.“

Karen si ju prezerala, s prstom stále na perách. Mair si všimla, že dvaja či traja turisti v pekárni nemôžu odolať a zízajú na jej príťažlivú spoločníčku.

„Si veľmi záhadná, vieš?“ pokračovala Karen.

„Nie som,“ protestovala Mair.

„Neprezradila si, čo hľadáš v Ladákh. Nie si tu len preto, aby si si na dovolenke prezerala pamiatky, to je mi jasné.“

Mair sa nepokúsila porozprávať jej o šále, o prameni vlasov či o bielych miestach v rodinnej histórii, ktoré jej tak mocne zamestnávali myseľ. V rozpakoch dostala zo seba iba: „Nedávno mi zomrel otec.“

Karenina tvár sa náhle zaliala súcitom. „To je mi ľúto,“ povedala hrejivo. „Musí ti byť smutno. Do budhistickej krajiny ťa to ťahalo z nejakého dôvodu. Už si počula slovo *punarbhava*? Znamená to znovuzrodzovanie. Je to viera, že budeme znovuzrodení. Nerozdrví to trápenie či stratu a o to ani nejde, ale rozjímanie o tom prinesie útechu. Aspoň niekedy.“

Mair pochopila, že jej nová kamarátka to myslí dobre. Spôsob, akým rozprávala, mohol pôsobiť zvláštno, no bolo v tom niečo srdečné. „Ďakujem,“ usmiala sa.

Karen jej stisla ruky a vstala. Zaplatila a mávnutím ruky odmietla peniaze, ktoré jej ponúkala Mair. „Kde bývaš?“

Mair jej to povedala.

„Tak sa uvidíme, keď sa vrátíme.“

Na ďalší deň Mair navštívila továreň na spracovanie pašmíny. Počasie sa menilo, akoby chcelo podčiarknuť neprítomnosť Beckerovcov. Pozlátený jesenný slnečný svit, ktorý Mair už brala ako samozrejmosť, bol dnes prefiltrovaný cez nízke, riedke sivé oblaky a vytrvalý vietor strhával z topoľov posledné listy.

Z jednej zo špinavých továrenských budov vyšiel malý muž v bejzbalovej čiapke a privítal Mair. „Volám sa Tinley, som zástupca vedúceho výroby. Teraz uvidíte zázrak, *ma'am*,“ snažil sa žartovať, keď ju viedol cez dvor k betónovej búde. Mair ho nasledovala a nebolo jej jasné, čo má na mysli.

Vnútri v kruhu čupeli štyri ženy. Cez hlavu a spodnú časť tváre mali obmotané šály. Medzi nimi sa týčila hľba vlny, husté kučeravé chumáče surovej kozej srsti, zmotané s hnojom, masťou a vetvičkami. Vyzerali presne tak, ako ich Mair videla zberať do vrečka na náhornej plošine. Nebolo pochyb, že toto je neošetrené pašmínové vlákno, tak ako ho priviezol kamión zo vzdialeného Čchangthangu. Ženy ručne rozmotávali chumáče, odstraňovali najväčšiu špinu a srsť triedili do malých kôpok podľa farby: od najsvetlejšej sivobielej až po tmavohnedú. Kozí smrad bol taký prenikavý, že vzduch v inak holej miestnosti by sa dal krájať.

Tinley skromným gestom prejavil ľútosť. „Toto je proces triedenia podľa farby. Na to treba ľudské oči, inak to nejde.“ Potom sa mu tvár rozjasnila. „No ako uvidíte, zvyšok procedúr je moderný. Vysoko mechanizovaný. Tadiaľto, prosím.“

Kovové dvere na koľajničkách sa roztvorili a Mair vošla do ďalšieho oddelenia továrne. Hoci podľa hučania vedela, že tam budú stroje, ostala užasnúť nad veľkosťou toho, čo sa nachádzalo za

dvermi. Stroj musel byť dlhý aspoň štyridsaťpäť metrov, bol to obor rotujúcich pásov a krútiacich sa zotrvačníkov, obrovských gumených valcov a nádob, z ktorých sa parilo. Na konci linky bola sušiacia komora, z ktorej sa vynárala čistejšia a mäkkšia vlna, ale stále hrubá a s kúskami špiny.

„Čo teraz?“ spýtala sa, keď skrútila pradeno medzi prstami.

Otvorili sa ďalšie kovové dvere a vyvalila sa z nich masa vlhkého vzduchu, oťaženeho zápachom mokrej vlny.

„Prečo je tu tak horúco a vlhko?“ hlesla.

„Je to zvlhčovacia komora,“ pyšne odvetil Tinley. „Uľahčuje spracovanie vlny. Tu je odchlповacia sekcia, vidíte?“

Nazreli do zariadenia. V každom štádiu sa objavovala belšia a mäkkšia surovina, až sa napokon oddelila čistá vlna – najvnuťornejšia tepelná izolácia kôz proti himalájskej zime.

Na konci linky, po ďalšej sušiacej komore, sa pás obracal. Nejaký muž tam priam úctivo hľadel, ako sa čistučký a vzduchom vysušený produkt vynára z čelustí stroja.

Mair si nemohla pomôcť – pokročila dopredu a vnorila ruky až po lakte do čistej pašmíny. Bolo to ako objímať oblaky, nehmotné a číre a presne takej istej farby. Pamätala si, že kilo mastnej, páchnucej srsti, ktorú videla na začiatku linky, poskytne iba tristo gramov tejto vzdušnej vlny. „Je to zázrak,“ súhlasila.

Tinleyho oči sa zaleskli. „Poďte so mnou.“ Bejzbalovú čiapku si nasadil rovnejšie na hlavu a viedol Mair von zo spracovateľskej haly

Zadné uličky boli priúzkre, aby po nich šli dvaja ľudia vedľa seba, a prečnievali nad nimi šnúry na bielizeň, vetvy poskrúcaných stromov a vytŕčajúce balkóny domov. Tinley kráčal tak rýchlo, že Mair mala čo robiť, aby mu stačila. Pri zrútených vrátach vo vybielenom múre sa zrazu zastavil a kývol jej. V odpadkoch sa hrabali sliepky a ponad strechy sa nieslo volanie muezína.

„Džalí!“ zvolal Tinley na muža, ktorý sa opieral o metlu.

Vyšli hore po štyroch kamenných schodoch a cez úzke dvere sa dostali do miestnosti plnej žien sediacich pri drevených krosnách. Ozýval sa nemenný škripot šliapadiel pri zemi a tkáčske člnky sa len tak mihali. Tkali pašmínové vlákna v jemných odtieňoch sivej

a hnedej. Tinley povedal Mair, že tieto robotníčky vyrábajú šály pre celé odbytisko v Léhu, podporované štátom. „Zachovali sa tradičné metódy, pre miestne ženy je to veľmi pekná práca. Pracujú toľko hodín, koľko môžu, a popritom sa starajú o svoje rodiny.“

„To je dobré,“ uznala Mair. Súčasne si uvedomila, ako veľmi sa tieto kusy odlišujú od jej šálu.

Prešli cez miestnosť, ženy dvíhali zraky a usmievali sa na ňu. Predná časť budovy sa na Mairino prekvapenie otvorila do výhľadu, ktorý poznala - vynorila sa pred ňou hlavná ulica s minaretmi centrálnej mešity, ktoré sa dvíhali proti kopcu, kde trónil starý palác. Cez labyrint uličiek prešli do predvádzacej miestnosti plnej šálov na poličkách. Obchodník sa zaškeril a blysol na ňu zlatým predným zubom. Začal vyberať tovar z plastových vrecúšok.

Léh mohol občas vyzeráť ako jeden veľký obchod s vlneným tovarom.

Po tom, čo ju Tinley tak trpezlivo previedol cez celý proces výroby, si musela niečo kúpiť. Mair poslušne vybrala tri šály: perlovosivý pre Eirlys, karamelovohnedý pre seba a krémový pre Hattie, aby sa hodil k jej počernej pleti. Za všetky zaplatila dvanásťtisíc rupií a uvedomila si, že za toľkú prácu to nie je až taká veľká suma.

Obchodník jej vzal nákup bokom, aby ho zabalil. Mair z náhleho popudu otvorila svoj ruksak a z vnútorného vrečka vytiahla preložený váčok. Tinley zvedavo sledoval, ako rozbaľovala babičkin šál a opatrne ho rozprestrela na obyčajný drevený pult v obchode. Jagavé odtiene vody a kvetov v tlmenom svetle obchodu vytvorili nádherné jazierko farieb. Tovar na poličkách v porovnaní s týmto šálom zrazu vyzeral nudný a obyčajný. Tinley prenikavo začuchal, keď sa nahol, aby bližšie preskúmal šál, a obchodník sa obrátil, aby sa naň takisto pozrel.

„Neviete mi povedať niečo o tomto?“ spýtala sa Mair.

Tinley zdvihol malú lupu spoza pokladnice a podrobne si prezeral vlnu. Prechádzal prstami po výšivke a potom tkaninu obrátil, aby prebádal aj rub. Stopoval štruktúru kašmíru a na jeden roh upieral zrak ešte zblížša ako na iné.

„Toto je kašmírska práca,“ povedal. „Tkanie *kani*. Také tu v Ladákhmu nerobíme.“

Obchodník mu niečo povedal.

„Chcete ho predať?“ spýtal sa Tinley nedbalo.

„Nie. Určite nie. Patril mojej babičke a ja... Len sa pokúšam zistiť niečo o jeho histórii a vďaka tomu možno aj čosi viac o babičke. Nepoznala som ju, viete?“

Tinley odložil lupu a narovnal sa. „Tak potom musíte ísť cez hory do Kašmírskej kotliny,“ povedal.

„Ja si však myslím, že moji starí rodičia boli tu, v Léhu. V štyridsiatych rokoch minulého storočia. Môj starý otec bol kresťanský misionár.“

„Katolíci? Moravskí bratia?“

„Nie. Bol Walesan, presbyterián.“

Tinley pokrútil hlavou a pokrčil plecami. Očividne mu to nič nehovorilo. „Európania sem prichádzali, zostalo ich len zopár. Otvorili nejaké nemocnice a školy pre deti, a preto sme ich dlžníkmi.“ Nevyslovený dodatok bol, že za iné veci, o ktoré sa misionári usilovali, čím zrejme myslel pokusy obrátiť ich na kresťanstvo, sa až takými dlžníkmi necítia.

„Rada by som sa pozrela na miestny Cintorín Európanov, ale brána je vždy zamknutá a neviem zistiť, kto má kľúč,“ pokračovala Mair.

Tinley sa zaškeril, pričom ukázal dobrý chrup. Čiapku si posunul našikmo. Rýchlo čosi riekol obchodníkovi a obaja sa zasmiali.

„To je ľahké. Tuto strýko priateľa Ceringa je správca cintorína.“

Muži si vymenili ešte zopár viet a Tinley povedal Mair, že keď príde na druhý deň okolo tretej do obchodu, strýko prinesie kľúč a vezme ju na cintorín.

Obidvom sa poďakovala a sľúbila, že bude presná. Opäť začala skladať šál, keď vtom sa Tinley dotkol jej zápästia. „Všimli ste si toto?“ spýtal sa a ukázal na jeden roh šálu. Do ruky jej vložil lupu a Mair sa naklonila, aby si prehladla, čo si nikdy nevšimla. Bol tam maličký vyšitý symbol podobný štylizovanému motýlikovi alebo možno iniciálam BB, s prvým písmenom obráteným, a vedľa ďalší nečitateľný znak. „Čo je to?“

„Podpis výrobcu a číslo štyridsaťdva, čo by mohol byť rok dokončenia výroby šálu. Je to nádherný kus a mohlo trvať mnoho mesiacov, ba aj rokov, kým ho utkali a povyšivali. Pravdepodobne ho vyrobili pre nevestu ako svadobný šál, ktorý si mala zobrať do manželovho domu.“

Že by to bol dar pre babičku Nerys Watkinsovú od jej manžela, waleského presbyteriánskeho misionára? Mair uvažovala, či na to šál nie je priveľmi prepychový. Nevedela nič o tom, v akých podmienkach žili jej starí rodičia a či ich zdržanlivá viera nebola v protiklade s hodnotou a so vzácnosťou šálu. Zdalo sa, že tajomstvo sa len prehlbuje.

Nové šály si spolu s drahocenným starým kusom vložila do rukosaka, poďakovala sa a zopakovala, že sa vráti na druhý deň o tretej.

Tinley sa naširoko usmial. „Musíte nosiť svoj nový šál. Prichádza studené počasie. Tento rok nastúpi zima skoro.“

Keď na druhý deň popoludní prechádzala starým mestom, videla, ako sa mení v prenikavom vetre, ktorý fúkal z ľadových polí v horách. Vo vzduchu cítila sneh, ako predpovedal Tinley, a tešila sa, že má okolo krku omotaný teplý karamelovohnedý šál. Väčšinu okien chránili staré drevené okenice a na takmer každej streche sa týčili hĺby dreva a uskladneného krmiva pre zvieratá. V bazári bolo oveľa menej ľudí a zazrela len jedného či dvoch Európanov. O týždeň alebo dva sa zatvoria posledné kaviarne a penzióny, letní sezónni robotníci odídu na pláže a do hotelov Goy, kde strávia zimnú sezónu, a Léh sa ponorí do zimnej izolácie, keďže priesmyky zapadnú snehom. Mair myslela na Beckerovcov, ktorí musia vydržať tú zimu pod stanom.

V obchode, samozrejme, nebolo po strýkovi s nedosiahnuteľným kľúčom ani stopy.

Obchodník Cering nad Mairinou netrpezlivosťou len mávol rukou. Chcel jej ukázať novú zásielku šálov, ktorá práve prišla od výrobcu. Kým Mair obdivovala tovar, pili *masálá chai* a pochutnávali si na mandliach a sušených marhuliach. Začala sa učiť, že rituálne vyjednávanie medzi predajcom a kupcom nemožno vynechať, hoci obaja vedia, že peniaze a šály v ten deň ešte nezmenia majiteľa.

Po príjemnej polhodine sa otvorili dvere obchodu. O prah zakopol štúply starý muž v kožušinovej čiapke a plstených topánkach zviazaných pásikmi kože.

„Môj strýko Sónam,“ usmial sa Cering a ovinul mu mocnú ruku okolo pliec. „Brat mojej babičky.“

Mair si s ctihodnou osobou potriasla rukou a pomyslela si, že neprekvapuje, ak údržbou cintorína netráva viac času. Vyzeral pristarý na to, aby robil niečo iné, ako len sedel a driemal v kresle.

„Pekný deň, Sónam-le,“ pozdravila a dala tým najavo, že sa už naučila, ako vyjadriť úctu. Starý muž vrhol na ňu živý pohľad, ktorým ju hodnotil. Čosi tlmene povedal Ceringovi a palcom ukázal na dvere.

Cering si pohotovo obliekol svoju bundu značky Adidas. „Ideme!“ zavelil.

„Neostanete v obchode?“

„Môj strýko nehovorí po anglicky. A navyše,“ pokrčil plecami, roztiahol ruky a zmrštil tvár, „nevidím nijaký zákazník.“

Zamkol za nimi dvere a všetci traja sa vydali na cestu. Ako míňali bazár, Sónamova dlhá prepásaná tunika viala okolo jeho členkov a kožušinová čiapka sa mu pohojďovala na hlave. Pohyboval sa prekvapujúco rýchlo. O niekoľko minút prišli k dôverne známym zamknutým vrátam Cintorína Európanov. Sónam siahol medzi vrstvy svojho oblečenia, chvíľku sa tam prehrabával a vytiahol obrovský kľúč. Vráta sa konečne otvorili a Mair vošla dnu. Kráčali popod pochmúrne stromy, pomedzi kríže a náhrobné kamene. Zem pokrývali popadané listy, ktorých maslovozlatistá farba už naberala hnedastý nádych a vyzerali mŕtvo. Líca ju štípali od zimy.

„Čo hľadáte?“ spýtal sa Cering.

Mair sa pokúšala rozlúštiť nemecký nápis na najbližšom náhrobku. „Neviem,“ priznala sa.

Na jej úľavu sa obaja muži vzdialili do malého zeleného prístreška, umiestneného v závetrí pri múre. Prechádzala chaotickými uličkami. Stálo tam niekoľko malých náhrobkov, na jednom kameni bolo napísané len *Josephine, 7 mesiacov*. Pokúšala sa predstaviť si, koľko Európaniek tak ďaleko od domova bojovalo, aby sa v týchto odľahlých končinách postarali o svoje deti, a ako často sa modlili zbytočne.

Dostala sa k jednej malej skupinke náhrobkov, ktoré niesli waleské mená: Williamsovci, Thomasovci a Jonesovci z jej rodného údolia. Mohli patriť jedine k presbyteriánskej misii. Vybrala zápisník a odpísala si mená aj dátumy, aby si ich mohla vyhľadať v *Nádeji a sláve Božej*, keď sa najbližšie dostane na internet. Rozoznala jednu waleskú líniu, dôverne známou, lebo nedávno jej príslušníkov videla na cintoríne doma, na náhrobku len kúsok od hrobu jej rodičov. *Hedd, perfffaith hedd*. Mier, dokonalý mier.

Zmocnil sa jej smútok po domove, nečakane, ale pevne ako zo-vretá dlaň. Na okamih pocítila búrlivú túžbu byť nazad v údolí. Celkom jasne videla svojho otca pri kuchynskom stole, hlava sa mu skláňala nad novinami a pri lakti mal neodmysliteľnú šálku čaju.

Stratenú rovnováhu našla v pohľade na biele cimburie Himaláji a na mraky, ktoré sa hnali nad nimi. Evan a Nerys Watkinsovci mohli celkom pokojne stáť na tomto mieste a kochať sa tu rovnakým výhľadom.

Nerys musela občas pociťovať trýznivý smútok za domovom, veď vtedy to sem bolo akoby ďalej a ťažšie sa komunikovalo s ľuďmi, ktorých nechala doma. Mair po prvý raz od príchodu do Indie pocítila emocionálne spojenie s babičkou.

Pomaly sa prechádzala, až kým neobišla celý uzavretý pozemok. Sklamalo ju, keď okrem troch či štyroch waleských mien na náhrobkoch nenatrafila na nič, čo by ju niekam zaviedlo. Práve sa chystala zvrtnúť k búde, kde Cering so strýkom vypúšťali do vzduchu obláčiky dymu z *bíri*, keď si na múre všimla plaketu.

Čítala:

Na pamiatku

Matthewa Alexandra Forbesa, St. John's College, Cambridge, strateného na Nangáparvate v auguste 1938 vo veku 22 rokov

Mair si nebola istá, čo alebo kde je Nangáparvat, no predpokladala, že je to nejaká hora. Dvadsaťdva rokov je strašne málo.

„Ako sa vám darí, *ma'am*?“ zavolať na ňu Cering. „Našli ste niečo zaujímavé?“

Pokrútila hlavou. „Sú tu pochovaní viacerí Walesania, ale nikto, kto by súvisel s našou rodinou.“

Sónam obrátil hlavu a skúmavo si ju prezeral. Hoci vyzeral veľmi starý, bol aspoň taký čulý ako jeho prasynovec. Zabručal otázku. Cering pokrčil plecami a preložil jej ju: „Pýta sa, prečo ste nepovedať hneď, že sa zaujímame o Walesanov.“

Mair zažmurkala.

Sónam vstal a gestikuloval ponad múr. Prikývla na súhlas. Z cintorína ich viedol dolu uličkou, ktorá sa kľukatila za ním. Mair a Cering mali čo robiť, aby mu stačili. Túto časť starého mesta ešte nepreskúmala. So smutným záujmom hľadela na drobiace sa kamenné múry a roztvárajúce sa výmole. Staré budovy boli zväčša celkom zdevastované. Žena, ktorá niesla na hlave hrbu dreva, sa pozdravila Sónamovi, keď sa míňali.

Ulička sa končila pri holom múre medzi dvoma opustenými budovami. Jedna bola z neomietnutého kameňa, s vysokými oknami zastretými vrstvami starobylého prachu, a Mair sa zrazu zazdalo, že vo svojej absolútnej jednoduchosti pripomína waleskú kaplnku. Druhá bola v podstate len stena s chatrnými dvermi, ktoré na Sónamovo pritakanie Cering otvoril. Viedli na malý vydláždený dvor, obklopený prízemnými budovami. Spomedzi starých dlažobných kameňov vyrastala burina a stromčeky. Všetko sklo z maličkých okien bolo preč. V tmavom ráme dverí sa zjavili dva vyziabnuté psy a upreli na nich svoje žltkasté oči.

Cering a Sónam sa radili.

„Toto je stará misia so školou a s nemocnicou. Strýko si na ňu dobre pamätať. Na druhej strane je waleský kostol. Neskôr sa stal hinduistickým chrámom, ale dnes ho už nahradil novší. Teraz tu už nie je nič.“ Pokrčil plecami bez štipky optimizmu. Mair si často všimla podobné gesto, keď debatovala s niekým v Léhu.

Sónam ráznejšie kývol a dával jej tým najavo, že toto spustnuté miesto môže celkom slobodne skúmať.

Vyhla sa psom a nazrela do maličkých miestností. Prvé dve boli prázdne, iba burina prerastala dlážku a kde-tu videla odpadky a po-trhané vrecia, ale v tretej ležali zhnité zvyšky akéhosi nábytku. V jed-

nom kuse sa dala rozpoznať školská stolička s maličkou poličkou na zadnej časti, ktorá slúžila na knihy. Pripomínala tie, ktoré zažila ako dieťa v škole. Mair sa zohla a skúsila stoličku postaviť, no polička jej zostala v rukách. Pri jej nohách ležali zvyšky knihy, smutné pozostatky s napuchnutými obalmi, ktoré pred vlhkosťou a mrazom trochu chránila práve polička. Mair ju zdvihla a prezerala si zničené stránky. V mäkkej sivej hmote sa dali rozoznať dve či tri slová.

Bol to waleský spevník.

Mair zdvihla hlavu. Doteraz bola presvedčená, že obaja muži sa ju len pokúsili potešiť návštevou miesta, ktoré mohlo patriť niektorej z misií v Ladákh, no rovnako nemuselo súvisieť s nijakou misiou, v tej chvíli však vedela, že bola na správnom mieste.

Pred sedemdesiatimi rokmi Evan Watkins kázal v kaplnke cez uličku a jeho žena určite učila deti v škole, možno priamo v tejto miestnosti. Naklonila hlavu, akoby chcela zachytiť ich hlasy. Počula však len brešúcich psov a škripot a hukot vzdialenej premávky.

„Toto som chcela nájsť,“ potichu povedala svojim spoločníkom. Po chvíli sa sklonila a vrátila spevník na pôvodné miesto.

Všetci traja vyšli na čerstvý vzduch. Sónam chytil Mair za rameno. Začal hovoriť s veľkým zaujatím, slová sa z neho rinuli, triasol jej lakťom a hľadel do jej tváre. Hoci už nemal zuby a tvár mu vyšrafovali hlboké línie, odrazu vyzeral mladší.

„Povedzte mi, čo hovorí,“ poprosila Ceringa.

„Pamätá si, že tu byť učiteľka, keď bol ešte malý chlapec. Bola milá. Deťom dávať jablká a spoločne spievať.“

Nerys Watkinsová, ktorá nasledovala svojho manžela do Indie a nazad sa vrátila so svadobným šálom a s prameňom vlasov ukrytým v jeho záhyboch.

„To by mohla byť moja babička. Nespomína si na jej meno? Aké piesne spievali?“

Starý muž pokrútil hlavou a ako odpoveď to stačilo. Hneď však nasledoval ďalší prúd slov. Rukami naznačil vo vzduchu čosi veľké a zaškeril sa, keď predstieral, ako sa potáca pod váhou toho predmetu. Pochopila, že si na dávnu minulosť spomína s radosťou. Cering poklopal strýka po pleci a povedal mu, aby spomalil.

„Vraví, že tu bývať rádio, prvé, ktoré môj strýko kedy počuť. Mal rád hudbu, čo z neho vychádzať. Rádio bolo také veľké a ťažké. Malo batériu. Bolo treba štyroch chlapov s vozíkom, aby ju vziat dolu k rieke a nabiť na generátore. Potom ľudia prísť bližšie, počúvať a tváre mať vážne. Deťom nedovolili smiať sa. Bolo to, keď v Európe zúriť vojna, ktorá potom prísť aj do Ázie.“

Evan s Nerys zamračené počúvali rozhlasové správy v jednej z týchto nízkych miestností a petrolejka vrhala ich tiene po stene. Teraz ich videla už celkom jasne: Evana v jeho kňazskej čerňi, Nerys v zástere pokrývajúcej prostú sukňu a v ručne upletenom svetri.

„Áno,“ odvetila. „Tak to bolo.“

V opustených budovách už nebolo čo prezerať. Cering s prebudným záujmom ešte raz prešiel s Mair ponuré priestory a dôkladne preskúmali všetky kúty, nič zaujímavé však už nenašli. Po náhlej dávke spomienok Sónam vyzeral veľmi unavene a všetka jeho energia vyhasla. Mair mu jemne položila ruku na plece. „Ďakujem vám. Som nesmierne rada, že som sem mohla prísť.“

Vybrali sa naspäť tou istou uličkou. Sónam kráčal pomaly a opieral sa o svojho prasynovca. Súmrak sa prehlboval a v oknách domov blízko cintorína sa rozsvetcovali svetlá, až kým neprišlo bliknutie. Vypadla elektrina. Jediná pouličná lampa v diaľke zhasla. Mair a jej spoločníci zastali pod tmavomodrou oblohou, kým Cering nenašiel vo vrecku baterku. Starý muž natiahol ruku k Mair, aby sa o ňu oprel. Takto spojení, vedení tenkým lúčom baterky, sa vyhýbali hlbokým jamám a zrúteným múrom, kým bezpečne nevyšli na cestu.

Na križovatke, kde Mair odbáčala k hotelu, sa s oboma mužmi rozlúčila. Peniaze, ktoré dala Sónamovi, v okamihu zmizli v záhyboch jeho tuniky. Uchopil ju za zápästie a naklonil hlavu, aby jej v šere videl lepšie do tváre. Cering naposledy tlmočil:

„Vtedy, za starých čias, život veľmi ťažký. Nikto nemať nič. Napriek všetkému to však bolo dobré.“

Starý muž jej vysvetľoval, že Evan Watkins a jeho žena nezažili v Léhu len tie najhoršie útrapy. Našli tu aj šťastie a radosť.

Mair tomu rozumela.

Potriasla si s nimi rukou.

Cering sa zaškeril, biele zuby mu zasvietili v tme. „Vy hľadať históriu svojho šálu. Teraz musíte do Kašmíru.“

„Pôjdem.“

„Šťastnú cestu,“ dodal.

Zaželali jej dobrú noc. Keď ich sledovala, ako pomaly postupujú opustenou ulicou, elektrina znova naskočila. Ich pohyblivé tieň sa lenivo kížali po starých kamenných múroch.

TRETIA KAPITOLA

India 1941

Sviečku vzal so sebou za paraván. Bol to len sklápací drevený rám prelepený hnedým papierom. Sviečka položená na skrytom stolíku s umývadlom vrhala jeho predĺžený a deformovaný tieň na papier. Nerys sa odvrátila, aby nevidela manžela, ako sa umýva. Namiesto toho bezmyšlienkovito pozorovala jednoduchý drevený kríž, ktorý visel na stene vedľa postele.

Plameň sviečky sa mihotal, keď ju zdvihol zo stolíka s umývadlom a položil na nočný stolík, takže vedela, že sa už môže opäť obrátiť na chrbát. Keď sa pohla, matrac vyplnený jačou srstou vydal dôverne známe zašušťanie. Evan zdvihol *Bibliu*, ktorá vždy ležala vedľa jeho vankúša, a Nerys zacítila závan karbolového mydla, zmiešaný so slabou stopou mužského potu. Pokľakol na zem vedľa postele. Nerys sa pohla, aby zdvihla prikrývku a pripojila sa k nemu v modlitbe, ale povedal jej, nech pokojne ostane tam, kde je.

„Pán vidí všetko. Nebude sa mračiť, keď si dožičíš niekoľko dní odpočinku.“

„Som v absolútnom poriadku,“ zamrmlala, no zostala ležať, lebo sa stále cítila veľmi unavená. Počúvala, ako číta po walesky z *Knihy Jóbovej*, ktorá bola jedným z jeho najobľúbenejších útočísk. „Amen,“ šepala, keď si už myslela, že skončil. Nastala pauza, počas ktorej sa modlil potichu, a pokúšala sa k nemu pripojiť.

Okrem iného žiadala Boha, či by z nej nejako nemohol urobiť lepšiu manželku.

Evan si nakoniec vzdychol a postavil sa na nohy. Vyzliekol si hrubý župan a zavesil ho na háčik. Odhrnul prikrývku, pričom do postele vnikla čepeľ chladného vzduchu, a vo svojom pásikavom flanelovom pyžame na okamih zaváhal, či si má k nej ľahnúť.

„Môžem?“ spýtal sa.

„Áno,“ odvetila.

Sfúkol sviečku a uložil sa do postele. Matrac klesol pod jeho váhou a Nerys sa zaprela bokom a nohou, aby sa nezgúľala k nemu. Niežeby netúžila po úteche v jeho náručí a po teple jeho pokožky, práve naopak – cítila sa taká smutná a prázdna, že potrebovala fyzickú úľavu bez akýchkoľvek úskalí, čo by mohli priniesť slová –, no bol to dlhý deň a nechcela už od neho nič žiadať.

„Dobrá noc, moja drahá,“ povedal po chvíli.

„Dobrá noc, Evan,“ hlesla.

Netrvalo dlho a upadol do spánku. Ležala s prstami prepletenými na hrudnej kosti a v duchu si premietala uplynulý deň.

Menšie deti jej prinášali najväčšie potešenie. Milovala už len pohľad na ne v triede. Okolo ošumelého oblečenia mali uviazané zásterky, sedeli v úhľadnom rade a upierali na ňu rozžiarené očká, keď na tabuľu na stojane písala slová a čísla. *Jeden, dva, tri. Topánka, klobúk, jablko, ruka.* Trpezlivo znášali túto nudnú časť dňa, vydržali aj čítanie príbehov z *Biblie*, skutočne sa však bavili až pri tanci, speve a hrách, pri ktorých sa tleskalo. Vymýšľali si vlastné slovíčka namiesto „en, ten, tyčky“ a ona sa snažila napodobniť, čo spievajú, lebo jej pokusy ich búrlivo rozosmievali. Inokedy s jej harmóniom a ich bubnami, píšťalkami a tamburínami vyhrávali vlastné pesničky, ktoré naplňali miestnosť rytmom a nepotrebovali nijaký jazyk.

Staršie deti neboli také vďačné. Nerys vedela, že chodia do školy z jediného dôvodu. Lákal ich sem misijný obed zadarmo – polievka a ryža s hustou dusenou šošovicou. Vrteli sa a šepkali si medzi sebou, kým rozprávala, a len čo sa vyučovanie o tretej skončilo, už sa hnali cez dvor, šťastné, že majú pokoj od nej a od školy, hoci

zvyšok dňa strávia prácou na poli alebo pripútané k tkáčskym krosnám. Mohla len dúfať, že jedlo, čo im škola poskytovala, a minimálna zdravotná starostlivosť, ktorú im mohla ponúknuť na ich chronický kašeľ, spuchnuté oči a ustavičné zápal, je dostatočnou kompenzáciou za dve hodiny obojstranného nepochopenia, o ktoré sa s nimi delila. Keď mali osem či deväť rokov, väčšina prestala do školy chodiť. Mali už priveľkú hodnotu pre svojich rodičov ako ďalší pár pracovitých rúk.

Nerys počúvala, ako sa Evanov dych spomaľuje a prehlbuje.

Akokoľvek pozitívne sa snažila myslieť, bolo ťažké bojovať s pocitom, že na tomto mieste len márnia čas. Dvaja nevedomí cudzinci, bojujúci proti primitívnym podmienkam, nezrozumiteľnému jazyku a stáročiam histórie.

Samozrejme, Evan by nesúhlasil s tvrdením, že je nevedomý. Nerys sa však nestotožňovala s manželovým nezlomným presvedčením, že *Písmo* je absolútna pravda a prinášať ho neznabohom je jediné, na čom skutočne záleží. Dokonca sa obávala, že by mohla úplne stratiť svoju vieru, hoci už len samotné priznanie si toho – i keď iba v tichu a pod bezpečným rúškom noci – v nej zakaždým vyvolalo záchvat úzkosti. Veď ako by mohla misionárova žena neveriť v Pána?

Paradoxne to bola práve India, ktorá v nej vyvolala tieto pochybnosti.

S reverendom Evanom Watkinsom sa zoznámila vo Walese, keď sa na istý čas vrátil domov zo svojej indickej misie a ona vykonávala učiteľskú prax. Zdalo sa, že všetko do seba perfektne zapadá. Ich Boh, ktorého mali s Evanom spoločného, bol, samozrejme, neodmysliteľnou súčasťou ich každodenného života. Bol v požehnaní vyslovenom pred každým jedlom, vo večernej modlitbe za rodinu a chorých, za kráľa a kráľovnú a za nešťastných pohanov. Bol každú nedeľu v kaplnke, v hrubej čiernej *Biblii*, v nonkonformistických žalmoch a v celom životnom štýle, na ktorý bola zvyknutá a brala ho ako pohodlnú samozrejmosť. Ešte aj po tom, čo ju Evan požiadal o ruku (a ona v to dúfala, dokonca sa za to modlila), a počas ich krátko zasnúbenia, svadby, medových týždňov na ostrove Angle-

sey (na to sa teraz nemohla sústrediť) aj počas príprav na cestu do Indie nikdy nepochybovala. Evan bol povolaný na misionársku prácu a ona bola pyšná, že ho môže sprevádzať. Chcela mu pomáhať a podporovať ho všetkými možnými spôsobmi a verila, že spolu sa im bude dariť.

V Šilaungu, centre presbyteriánskej misie v Indii, kde prežili prvé mesiace manželského života, to nebolo až také zložité. V rámci misie fungovala veľká škola, kde sa jej učilo výborne, a zdalo sa, že miestne rodiny sú pripravené prijať kresťanské posolstvo, ktoré k nim prinášali. Bola tam nielen veľká kaplnka s pravidelnými bohoslužbami pre misionárske rodiny a pozoruhodný počet konvertitov, ale aj klinika prvej pomoci, kurzy pre miestne ženy, v ktorých ich vzdelávali v oblasti starostlivosti o domácnosť, hygieny či učili pestovať zeleninu. Nerys sa tešila, že môže pomáhať a všemožne podporovať síce malú, no odhodlanú náboženskú komunitu. Neďaleko sa dokonca nachádzala misijná nemocnica s kvalifikovaným lekárom a tromi sestričkami, kam ženy mohli prísť porodiť bezpečnejšie a v takých hygienických podmienkach, aké nemali k dispozícii široko-ďaleko. Liečili sa tam aj malomocní a pacienti s tuberkulózou, otravou krvi, besnotou a všetkými príšernými chorobami Indie. Nerys videla, že so svojím manželom činia dobro, hoci len nepatrne a nepriamo.

Samotná India ju šokovala. Mala o nej iba veľmi nejasné predstavy a jej rozloha, brutálna horúčava planín, taká silná, až jej sťahovala kožu a oblohu vypaľovala dobiela, nesmierne davy ľudí, mohutné privaly monzúnových dažďov, drsné farby a pachy, muchy, zmrzačené telá a surová chudoba, čo vídala denno-denne, ju takmer pripravili o rozum. Keď sa so svojím zdesením priznala manželovi, zatváril sa nahnevane.

„Moja drahá, sme tu preto, aby sme tvrdo pracovali, samozrejme, s Božou pomocou. Nie je čas, aby sme uvažovali o sebe či o svojich pochybnostiach.“

Najprv mu začala odporovať, že práce sa nebojí, že nie je obrátená do seba, že len chcela hovoriť o tom, čo majú obaja stále pred očami. Potom sa však zastavila. Evan nechcel hovoriť o ničom inom

ako o bežnej rutine ich dní. Na svoju prácu sa sústredil tak pevne, tak nechce, až ho začala podozrievať, že sa sám bojí, kam by ho premýšľanie zaviedlo.

V každom prípade jej zmätok postupne ustupoval. Časom začala vidieť v tejto rozpálenej krajine aj jej neuveriteľnú životnú silu, určitý druh tvrdošijnej túžby, ktorá privádzala na svet jačiacie deti napriek všetkému zúfalstvu odrážajúcemu sa v očiach žobrákov naťahujúcich ruku po mincu, na ohnutých chrbtoch žien na poliach, v mužovi, ktorý celý deň presedel pri ceste hmýriacej sa ľuďmi s liehovým varičom, kde varil čaj a ponúkal ho okoloidúcim. Nerys sa pri ňom na svojej každodennej obchôdzke zakaždým pristavila a vypila si s ním šálku jeho nápoja. Sadla si na jeho trojnohý stolček a on si čupol do prachu. Akokoľvek sa usilovala, nevedela si predstaviť, ako by týchto ľudí v dobrom či v zlom mohlo ovplyvniť kresťanské posolstvo, ktoré im mali prinášať. Ich situácia bola napospol zúfalá a oni predsa už mali svoje náboženstvá. Akú zmenu mohlo priniesť nejaké ďalšie?

Zakorenilo sa v nej suché, nevítané semienko, ale rástlo rýchlo.

Evan celý čas pracoval. Kázal, písal, čítal a cestoval do odľahlých dedín. Nerys mala dosť času i pri vyučovaní v škole a pri nervózných pokusoch zvládnuť slúžky v domácnosti, ktoré sa s očakávaním jej príkazov na ňu naširoko usmievali, čo v nej vyvolávalo iba rozpaky. Začala pomáhať aj v nemocnici, kde jej ošetrovatelky ponúkli omnoho živšiu spoločnosť ako manželky misionárov.

Najradšej mala prácu v pôrodnici. Spomienka na prvé bábätko, ktoré videla prísť na svet, bola stále taká živá, akoby sa to stalo dnes ráno. Rodička bola mladšia než Nerys, už mala dve deti a kričala dlhé dve hodiny, počas ktorých jej Nerys utierala tvár a chlácholila ju. Len čo dieťa prišlo na svet, natiahla k nemu ruky s úsmevom, ktorý naplnil celú miestnosť. Nerys sa musela odvrátiť a utrieť si oči ručníkom.

Ruky jej pomaly sklzli nižšie. Bol to neúmyselný pohyb, ktorý sa márne pokúšala potlačiť. Posúvali sa pod dvojité oblúk dolných rebier, aby spočinuli v ochabnutej priehlbine pod nimi. Odkedy pred necelým mesiacom potratila, nahovárala si, že onedlho bude

na ceste druhe dieťa. Cítala sa zle a bola vyčerpaná. Trvalo síce dlho, kým splodili to prvé, no určite sa im to podarí, či nie?

Len či to nie je Boží trest za to, že v neho neverí.

Nerys sa chmúrne usmiala do tmy. Ak v neho neverí, ako by prípadný ďalší potrat či neschopnosť otehotnieť mohli byť Božím trestom za čokoľvek?

Mysli na niečo iné, radila samej sebe. Jej manžel si povzdychol v spánku a prevrátil sa na bok, chrbtom k nej.

Keď Evanovi ponúkli misijné pôsobenie v Léhu, kde waleský misionár zomrel na dyzentériu, povedal Nerys, že nemusia ísť. Mali sa na to pozeráť len ako na ponuku, na príležitosť konať väčšie dobro, nemali to brať ako príkaz. Varoval ju, že služba bude ťažká. Léh leží v značnej nadmorskej výške a dá sa tam dostať iba dvoma cestami, ktoré sú najmenej polovicu roka zasypané snehom. Iných západniarov tam bude pravdepodobne len hŕstka, chýba tam poriadna nemocnica a miestne obyvateľstvo podľa všetkého nebude tak ochotne prijímať slovo Pána ako ľudia v Šilaungu.

Nerys sa mu zahľadela do očí.

Evan chcel ísť práve preto, lebo misia bude ťažká a nepohodlná. Léh mu mal dať možnosť dokázať svoju misionársku horlivosť Bohu aj nadriadeným a viac príležitostí na sebazaprenie. Začínala si uvedomovať, že chudák Evan má potajomky o sebe veľmi nízku mienku. Keďže stále pochyboval o tom, čo dosiahol v rámci misie, všetka jeho svedomitá práca a snaha kráčať tou najťažšou cestou bol zrejme jeho spôsob, ako sa vyrovnáť s nedostatkom sebadôvery a sebalásky. Dokonca sa ani poriadne nestravoval, hoci sa všemožne pokúšala vymýšľať jedlá, ktoré by ho vyživili. Bol vyziabnutý a pod lícnymi kosťami sa mu prehlbovali jamky. Často chorľavel, mával horúčky a sťažoval sa na žalúdok.

Budem ťa milovať viac a lepšie, sľúbila mu potichu, aby som urobila pre teba to, čo nedokážeš ty sám.

Chytila jeho tvár do dlaní a pobožkala ho na čelo. „Samozrejme, že musíme ísť. Bola by som veľmi sklamaná, keby sme nešli. Samotná cesta znie ako dobrodružstvo.“ Už totiž čosi počula o trase z Manáli do Léhu.

V ten večer ju Evan v posteli chytil za ruku a pošepkal: „Drahá?“

Bol to jeho signál. Posunula sa bližšie, nočná košeľa sa jej pokrčila okolo stehien, a zamrmlala: „Áno.“ Ubezpečila sa, že má pery čo najbližšie k jeho ústam, takže cíti jej horúci dych.

Evan si podľa nej nemyslel, že robiť to je naozaj hriešne. Koniec koncov, sú manželia, brali sa v kaplnke, pred obidvoma rodinami ich oddal reverend Geraint Rhys, jeho priateľ a učiteľ. Zrejme sa však presviedčal, že si nezaslúži toľko potešenia. Rozhodne sa nikdy nepokúšal predĺžiť akt alebo vystupňovať vlastné či jej pocity. Podriadil sa prízemnému nutkaniu, za aké to nepochybné pokladal, a odtiahol sa tak rýchlo, ako sa dalo.

Čo sa týkalo Nerys, bolo jej jedno, či si potešenie zaslúži, alebo nie, ale vedela, že miluje sex, odkedy do nej manžel prvý raz neohrabane vnikol. Želala si manželstvo, kde ho obaja milujú rovnako a manžel ho chce tak ako ona. Nikdy by sme nevylietli z postele, premýšľala. Po dvoch rokoch manželstva sa však naučila držať svoju fantáziu prísne na uzde.

Evan teda prijal misiu v Léhu a Watkinsovci podnikli dlhú cestu hore do Ladákh. Nerys si užívala cestu vlakom do Kalkaty a potom do Dillí, hoci po relatívnej sviežosti Šilaungu ich drvili letné horúčavy. Na každej stanici sa do ich vozňa šplhali predajcovia s košíkmi s ryžou a karí. Predavači čaju zvonili maličkými zvončekmi a ženy k zaprášeným oknám prosbne dvíhali šatky naplnené zrelým ovocím. Nerys kupovala tento tovar, dohadovala sa o cene podobne ako iní cestujúci a servírovala malé piknikové chody na bielom obrúsku, aby k nim prilákala Evana vždy, keď zdvihol zrak od svojej knihy. Celé hodiny pozorovala Indiu, ktorá sa im odkrývala za oknami vlaku. Ryžové polia, vozy ťahané byvolmi a zablatené dediny ustúpili sparným mestám a mestečkám s biednymi preľudnenými domami a ešte beznámejšími tábormi, kde celé rodiny žili pod potrhanými plátnenými prístreškami na kúsku hliny vedľa koľajníc. Dym bezpočetných ohňov zahusťoval už aj tak nedýchateľný vzduch. Potom sa vlak opäť vnoril do otvorenej krajiny a križoval obrovskú hnedú rovinu, akoby mesto so štiplavým dymom nikdy neexistovalo.

V Dillí zostali v misionárskom dome. Tam si Nerys v zámorskom vysielaní BBC vypočula správy o evakuácii Dunkerque. Čakali ju tam listy od rodičov, v ktorých písali o náletoch, prídeloch potravín, o chlapcoch, ktorých poznala zo školy a teraz sa ich mená objavovali na zoznamoch zabitých v boji. Bolo ťažké počúvať o príšerných zmenách, ktoré musel podstúpiť jej známy a milovaný svet, kým ona sama bola na tomto cudzom mieste. Zachvátila ju úzkosť a strach o ľudí, ktorých nechala doma. India a ich práca sa jej zdali ešte vzdialenejšie všetkému, čomu rozumela a čo poznala. Túžba ísť domov ju až bolela, jej hĺbka bola fyzická, takmer desivá. Raz popoludní sa Evan vrátil z misijného stretnutia a našiel ju lapať po dychu pri otvorenom okne, hoci vzduch bol presýtený horúčavou a sadzami. Na zemi vedľa nej ležala vlnená ponožka, ktorú plietla. Počula, že po ceste hore do Léhu budú prechádzať chladnými úsekmi, a hoci predstava o chlade sa z jej života v Indii akosi vytratila, podvedome sa obávala, že nebudú mať dosť teplého oblečenia.

„Myslím si, že sme pripravení na odchod,“ začal zamračene Evan a snažil sa nevidieť jej stav a nereagovať naň. „Objednám lístky do Čandígarhu.“

Vďaka radám a pomoci príslušníkov misie v Dillí mali už nahromadené bohaté zásoby od hrubých plstených topánok a prikrývok až po konzervy s maslom z tamojšej mliekarenskej spoločnosti. Všetko bolo zabalené v cestovných košoch zopnutých koženými remeňmi.

Nerys sa zohla, aby zdvihla pletenie. „Robíme správnu vec, Evan? Nemáš pocit, že... že naša snaha by sa lepšie uplatnila doma?“

Odložil plnú náruč kníh a papierov. „Narážaš na vojnu?“

„Áno.“ Keby boli doma, jej manžel by bol vojenským kaplánom a ona by učila namiesto mužov, čo museli narukovať.

„Povolali ma sem, Nerys. Viem, že konám Božiu vôľu.“

Takmer odsekla: To je dobré pre teba, ale čo ja? Mňa sa to netýka. Aká je Božia vôľa voči mne?

Nikdy sa ho na to nespýtala.

Odjakživa si musela hrýzť do jazyka. Vedela, že jediný bezpečný smer konverzácie je súhlas, lebo je Evanovou ženou a jej povinnosť

ťou je nebyť ničím iným. Veď napokon, toto všetko, každý krok, ktorý ju sem priviedol, bol predsa jej vlastnou voľbou. Keby sa zaňho nevydala, mohla žiť doma vo Walese a bola by slobodnou učiteľkou. Pracovala by v triede plnej detí, ktorým by rozumela, a nebola by vydatou ženou na ceste do Ladákh.

Cez okno prenikali pokriky predavačov, detí hrajúcich sa v bahne na ulici, vresk bábätká, plechové zvuky akejsi hudby. Nerys stála potichu, nehybne, vlastné prsty na pletacích ihliciach jej pripadali ako roztápajúci sa vosk.

„Necítiš sa dobre?“ Evan položil ruku na jej plece. „Mám zavolať pani Griffithsovú?“

Pani Griffithsová bola ich hostiteľka, manželka misionára v Dillí, ktorú Nerys sotva poznala. „Nie, ďakujem, Evan. Som v poriadku. Súhlasím s tebou. Sme pripravení, takže by si mal ísť zohnať lístky na vlak.“

V Čandígarhu vystúpili z vlaku a ďalej cestovali nákladiakom. Batožinu mali priviazanú pod plátnom na korbe vozidla a mierili do mesta Manálí. Bola tam ďalšia pobočka misie. Evan musel doladiť posledné detaily spojené s ich misiou v Léhu, takže tam zotrvali tri dni. Manálí leží na úbočí vysokých hôr a tamojší vzduch bol až slastne studený, svieži a voňavý. Prehnuté hrebene, ktoré sa dvíhali nad údolím, pokrývali tmavé borovice. Ten výhľad vnucoval Nerys myšlienky na Švajčiarsko, hoci tam nikdy nebola. Prechádzala sa popri krištáľovom potoku a sledovala orly vznášajúce sa nad vysokými bralami. Nálada sa jej dvíhala do výšin ako tie vtáky.

V posledný večer s Evanom jedli pri svetle sviečky v malej miestnosti vyloženej drevom, s výhľadom do záhrady. Keď Evan položil nôž a vidličku, vyskočila a pribehla k nemu. Ovinula mu ruky okolo pliec a pritlačila si líce na jeho vlasy. „Som taká šťastná, že ideme. Je mi ľúto, že som pochybovala, či je to múdre,“ zašepkala.

„Modlil som sa, aby si zmenila názor,“ odpovedal.

Nerys vedela, že táto noc je posledná v poriadnej posteli, až kým neprídu do Léhu. Počas medových týždňov sa naučila, že nesmie robiť manželovi nijaké návrhy, ale kým bol chvíľku mimo miest-

nosti, nakvapkala si parfum na šiju a vkĺzla do svojej svadobnej nočnej košele.

„Drahá?“ spýtal sa Evan, len čo sfúkol sviečku.

Na úsvite ďalšieho dňa sa zhromaždila kolóna pätnástich poníkov. Trvalo dve hodiny, kým Nerysinu a Evanovu batožinu rozdelili medzi poníky a ich sprievodcov. Karaváne velil malý šlachovitý muž menom Séthi. Odtiaľto do Léhu to bolo takmer päťsto kilometrov po starobylej obchodnej ceste, ktorá križovala Himaláje. Cez deň sa budú viezť na koňoch a na noc sa utáboria pri ceste.

„Poďte, *memsáhib*.“ Séthi pomohol Nerys do sedla jej poníka, dal jej do rúk tkanú uzdu so zvončekmi a s brmbolcami z pestrej priadze a plesol zviera po zadku. Vyrazili vpred a celý sprievod opustil Manálí. Čakalo ich necelých päťdesiat kilometrov príkreho stúpania po prvý vysokohorský priesmyk.

Nerys sa v duchu často neveriacky vracala k útrapám dlhej cesty. Dni boli zmäťou otrasov na chrbte poníka a kráčania s boľavými nohami a so znečitliveným zadkom za zvieratami. Cesta často bola iba brázda medzi hĺbami skál alebo blatistá kamenná rímsa nad stovkami metrov prázdnoty, pod ktorou sa kľukatila strieborná rieka. Poníky po nej trpezlivo kráčali, povzbudzované mľaskaním a hvízdaním sprievodcov. Náklad sa im rytmicky kolísal na chrbtoch a niekedy sa až nebezpečne nakláňal nad hĺbočinu. Večer Séthi a jeho muži postavili stan, Nerys s Evanom sa vplazili dnu a zavinuli sa do prikrývok. Studené vetry bičovali plátno a vnikali škárou medzi stanom a zemou. Mladý kuchár založil oheň a po čase im do stanu cez chlopňu podali plechovú nádobu s dusenou baraninou a ďalšiu s pariacou sa ryžou. Nerys za celý život nepocítila taký hlad. Hltavo jedla všetko, čo pred ňu položili. Evan ležal zavŕtaný vo svojej prikrývke a oči mal zavreté. Trpel pre veľkú nadmorskú výšku, každé ráno sa budil s bolesťami hlavy a celé dni slabo pokašľiaval. Nerys mu dávala aspirín aj sirup proti kašľu a nabádala ho, aby jedol.

„Len lyžicu ryže, drahý. Musíš niečo zjesť, aby si mal dosť síl na prácu, keď tam prídeme.“

Zdvihol sa na jednom lakti a zjedol trochu z večere.

Celú noc spali prerušovane, podopretí sedlami, aby sa im ľahšie dýchalo, a budili sa na zvuky vetra alebo rozhovoru mužov sediacych okolo ohňa. Ráno sa všetko začalo odznovu.

Ako sa dni míňali, Nerys si všimla, že je čoraz silnejšia, a vedomie sily jej prinieslo aj pocit šťastia. Hľadela na meniacu sa scenériu, premýšľala, ako pustá majestátnosť týchto hôr zatieňuje vrcholy a údolia Snowdonu v Severnom Walese, no zároveň jej pripomínali domov. Pochopila, že sa v tejto nehostinnej krajine cíti slobodnejšie ako v horúcej nížinnej Indii. Žartovala s mužmi sprevádzajúcimi poníky, pričom používala znakovú reč, lebo len ťažko by našli čo len jedno slovo spoločné. Séthi sa stal jej spojencom, na svojom chlpatom bielom poníkovi jazdil tesne pred ňou alebo trpezlivo viedol jej poníka, keď už jej ubolené telo priveľmi protestovalo a musela zosadnúť a kráčať tri až päť kilometrov.

„*Memsáhib* veľmi silná,“ povedal významne. Na Evana, skloneného nad uzdou, sa takmer ani nepozrel.

Nerys vedela, že nikdy nezabudne na popoludnie po dlhom, dýchavičnom výstupe na horský priechod Bará-láčá. Keď sa napokon zapotácala na najvyššom bode vo výške takmer 4 900 metrov nad morom, zdalo sa jej, že jej všetok kyslík vyfučal z mozgu aj z krvi a celé telo ochablo ako nitka. Evan mal sinavú tvár a ťažko dýchal, sotva bol schopný sedieť v sedle. Z každej strany jeho poníka kráčal jeden muž, aby ho podopieral.

Potom sa Nerys obzrela. Za ňou, na juhu, sa rozprestierala celá India. Otáčala sa v polkruhu. Vpredu na severe ležala neznáma Ázia. Vzpriamila sa a zhlboka vdýchla chladný vzduch.

Séthi ju pozoroval. „Vitajte, *memsáhib*,“ usmial sa.

Dlhé dni jazdenia, táborenia, spánku a opäť jazdenia plynuli jeden za druhým a zrazu sa skončili. Ich malá kolóna naraz vystúpila na nízky kopec a z jeho hrebeňa náhle zazreli údolie rieky Indus. Pozdĺž brehov rieky sa rozprestierali sady a obrobené polia a rástli tam vlašské orechy. Mesto Léh ležalo na slnečnom svahu a hľadelo na vysoké hory pokryté snehom a ľadom.

Bol už koniec augusta a od ich odchodu zo Šilaungu uplynulo vyše mesiaca. Ako vstupovali do Léhu, míňali povozy s poníkmi,

naložené otiepkami jačmennej slamy, čriedy kôz a ženy vracajúce sa z polí. Nerys myslela na chlad, čo sa zosunie z hôr za nimi a zatvorí škáry priechodov, ktorými prenikli. Už teraz tu bol sneh, roz-tápal sa na popoludňajšom slnku, a keď nastala tma, opäť zamrzal v zradných hrboloch. Len čo muži zložia náklad z poníkov, vydajú sa nazad do Manálí, aby rýchlo utiekli pred počasím. Tak pomaly ako s Nerys a Evanom by to už pred nadchádzajúcou zimou nešlo.

Sme tu, dumala Nerys, keď sa dostali na ľavú stranu dlhého múru *mani* na predmestí. Tvorili ho tisíce opracovaných kameňov, pričom do každého bola vyrytá mantra *Óm mani padmé húm*. Úctivo sklonila hlavu k múru. Sme tu a tu aj zostaneme.

To bolo takmer pred rokom.

Nerys sa v ľahu obrátila do rovnakej polohy ako Evan, ale nepri-tisla sa k nemu, aby ho nevyrušila. Vdychovala jeho vôňu mydla zmiešaného s potom. Teraz už spal hlbokým spánkom a ona mohla spokojne popremýšľať o celom dni vrátane tohto večera.

Jedli svoju skorú večeru. Diskit, žena, ktorá im varila a servíro-vala jedlo, sa stiahla do kuchyne. Ovdovela a ostala sama s malými deťmi, takže sa tešila, že sa môže pripojiť k misii, nech už musela vyznávať akúkoľvek vieru. Počuli ju otvárať dvierka, aby vymietla popol zo železných kachlí, potom doň nakladala jačí trus ako pa-livo, aby mohla zajtra uvariť obed pre školu. Privial k nim pach va-riacej sa baraniny. Evan obrátil stránku v knihe. Nerys vedela, že mu po tvári preletel tieň, hoci sa naňho nemusela ani pozrieť. Zvu-ky domácej kuchyne v jeho mysli vyvolávali celú reťaz nevítaných asociácií.

Prví misionári moravského bratstva prišli do Léhu roku 1853, eš-te pred katolíkmi a dávno pred len začínajúcimi waleskými presby-teriánmi, a úspešne sa tam usadili. Priniesli sem malé kachle, ktoré dnes boli pevnou súčasťou každej ladákskej kuchyne, prvý tla-čiarenský lis, založili poštový úrad a preložili *Bibliu* do tibetčiny.

Evan intenzívne pociťoval neistú pozíciu ich vlastnej, omnoho mladšej misie a žalostnú veľkosť svojej kongregácie v porovnaní s počtom veriacich, ktorí navštevovali omšu moravského bratstva.

Obviňoval sa za tieto neúspechy, za praktické i tie spirituálne. „Nemal by si rozmýšľať týmto spôsobom. Sú to naši kresťanskí bratia a robíme rovnakú prácu,“ povedala mu raz Nerys.

Ich kolegovia misionári boli v súčasnosti jeden Angličan, ktorý strávil celý svoj vysvätený život prácou pre moravských bratov v Indii a onedlho mal ísť do dôchodku, a belgický manželský pár v strednom veku. Počas nekonečných zimných mesiacov boli takmer jedinými Európanmi v Léhu a Nerys si ich všetkých obľúbila. Bola to madame Gompertová, kto sa o ňu spolu s Diskit staral v jej zármutku a bolesti po potrate.

Dnes večer však nepovedala nič. Bol to Evan, kto odložil nôž a vidličku a zatvoril knihu. „Nerys, musím s tebou niečo predebatovať.“

„Čo?“

„Čoskoro znova príde zima.“

Len ťažko si to mohla nevšimnúť. Tohto roku, keď už vie všetko o hĺbinách mrazu a ticha, o jednotvárnosti stále rovnakej potravy, o zamrznutej vode v džbánoch a o izolácii ich malého sveta, sa s týmito nástrahami vyrovná lepšie. „Áno.“

„Nemôžem tu celý čas iba sedieť. V lete, keď chodím do dedín a kočovníckych táborov, sú ľudia takmer vždy vonku so svojimi stádami. Keby som tam prišiel v zime, mali by sa zdržiavať v osadách. Budú mať menej roboty a ľahšie si získam ich pozornosť.“

Nerys o tom uvažovala. Do dedín v údolí síce viedli aké-také cesty a k odľahlým *gönpám* a skupinám obydli, ktoré ich obklopovali, zasa smerovali nebezpečné horské trasy, ale len sťažka si vedela predstaviť, aké by bolo putovať v snehu a vo vetre, keď teploty klesajú aj pod mínus dvadsať stupňov Celzia.

„Pôjdem s tebou,“ povedala.

Evan mlčal.

Pozri sa na mňa, želala si. Napokon sa ich oči stretli.

Hoci sa k nej nesprával nepriateľsky ani ju nikdy neobviňoval, strata dieťaťa medzi nimi prehĺbila priepasť. Tak ako túžil po dieťati, potreboval aj to, aby bola silná a spoľahlivá v misijnom snažení, ktoré ho celkom pohltilo. Jej fyzická slabosť od potratu a nevypovedaná

ťažoba jej smútku naznačovali, že sa na jej silu nemôže spoliehať. Aj keď si to odmietal vedome priznať, narastajúci odstup medzi nimi vnímal ako ďalšie z osobných zlyhaní, pre ktoré bol nútený sa kajať.

Nerys vyčerpane usúdila, že sú v slepej uličke. Nemohli sa o tom zhovárať. Samozrejme, bolo to jeho dieťa rovnako ako jej a Evan za ním takisto smútil, ale postavil proti nej priveľa obranných hrádzí a ona už stratila vôľu pokúsiť sa ich preboriť. Navyše pociťovala zárodky hnevu na jeho slabosť, ktorú tak odhodlane maskoval húževnatosťou.

„Nemôžem s tým súhlasiť,“ povedal tým najchladnejším hlasom. „Musíš sa o seba starať lepšie, než by som to dokázal ja, keby sme boli obaja na cestách.“

Nerys sklopila zrak. Zovrela ústa, vedomá si toho, že tvoria len úzku čiaru na jej bledej tvári. „Bol by si teda radšej, keby som tu zostala sama?“

Evan bol prekvapený. „Nebudeš sama. Budeš mať deti v škole, kongregáciu, Gompertovcov, Henryho Bullera a ďalších našich susedov. Sluhovia sa o teba dobre postarajú.“

Nerys veľmi pomaly zložila svoj obrúsok a vrátila ho do dreveného krúžka. Vstala a krátko sa rukou oprela o operadlo stoličky. „Ďakujem ti,“ šepla.

Prešla cez chodbu ku kuchynským dverám. Diskit umývala taniere a príbor v cínovom lavóre, napomádované vlasy mala ovinuté šatkou, lebo Nerys jej povedala, že pri práci ich musí mať prikryté. Šatka bola rovnako červená ako jej líca. Na lavičke pri stene sedeli dvaja muži, topánky z jačej kože mali odložené pri dverách vedúcich na dvor. Diskit hodila plnú hrst' vidličiek na kovovú táčnu a Nerys sa pri tom zvuku strhla. „Diskit, čo to má byť?“

„Mem, v Léh veľa ľudí. Môj bratranec,“ ukázala na jedného z mužov, „prísť z Alči.“

„Džalí,“ zamrmlal muž.

Diskit sa naučila lámanú angličtinu od Evanovho predchodcu a Nerys zasa pochytila základy ladákhčiny. V tých dňoch už komunikovali bez problémov, len zriedka sa uchýlili k posunkom.

V Léhu bolo ozaj rušno. Nastala obchodná sezóna a do mesta prúdili povozy z Lhasy, Džárkhandu a Kašgaru z východu a z Pandžábu na západe. Obchodníci z Tibetu a Turkestanu privážali koberce, zlato a striebro, aby ich vymieňali so svojimi indickými partnermi za bavlnu a čaj. Miestni ľudia mali na predaj vlnu a vlnený tovar každej kvality od hrubej jačej srsti až po najjemnejšiu pašmínu. V bazári to vrelo po celý deň, striedali sa tam rozmanité tváre, národné šaty a ozývali sa výkriky v rozličných jazykoch.

Vo svojom sídle bol aj komisár britského spoločenstva. Zodpovedal za dopravu a obchod. Každý obchodník ho musel požiadať o priepustku, ktorá mu umožňovala vrátiť sa tam, odkiaľ prišiel, kým zimné snehy neodrežú starobylé cesty.

Na druhý deň ich čakal čajový večierok, ktorý každoročne usporadúval komisár vo svojej rezidencii. Evan a Nerys naň boli pozvaní tak ako každý, kto mal v Léhu nejaké spoločenské postavenie. Minulý rok ho už nestihli a Nerys sa teraz tešila na veľkú udalosť ako na vzácne vytrhnutie z ich nudnej a monotónnej rutiny. Mala niekoľko slušných šiat, spomedzi ktorých si mohla vyberať. *Dhóbi*, práč, jej vypral najlepšiu blúzku, vyžehlila si ju však sama, aby nemala nežiaduce záhyby, ktoré jej pri žehlení večne vtlačil do goliera, ani hojný poprašok popola zo žehličky. Práve si doplietla kardigán z mäkkej krémovej vlny miestneho pôvodu, najlepšej, aká sa dala zohnať, ktorý chcela ešte dozdobiť dvanástimi perlovými gombíkmi.

„*Mem*, poviem vám,“ Diskitine líca očerveneli ešte viac, „môj bratranec na ceste. *Sáhíb* a *memsáhíb*, Angličania. Léh zajtra. Budúci týždeň Šrínagar.“

Obaja muži horlivo prikyvovali. Bratranec sa pustil do živého vysvetľovania, z ktorého bola Nerys schopná rozlúštiť, že z údolia Nubrá sa vracia nejaká poľovnícka výprava. Jej súčasťou boli nosiči a kuchári, *šikáríovia*, teda lovci, táboroví sluhovia, spomenul aj veľký vak s hlavami ulovenej divej zveri, poníky, zbrane, stany, hľby batožiny, všetko znaky serióznej expedície. Poľovnícku výpravu viedol nejaký anglický pán a pani.

To boli skutočne novinky.

Anglickí cestovatelia, ktorí prechádzali Léhom, vzbudzovali pozornosť bez ohľadu na to, o koho šlo, bolo však nanajvýš neobyčajné počuť o akejkoľvek žene z Európy, ktorá podstúpila cestu tak ďaleko na východ. Nerys uvažovala, aká asi je. Zvedavosť, vyhlíadky na večierok a nádej na sviežu konverzáciu a neobyčajnú zábavu ju povzbudili natoľko, že sa cítila takmer ako kedysi. Celkom zabudla na Evana, ktorý sedel s knihou pri jedálenskom stole.

„Mem poviem vám,“ naliehala Diskit. Novinkám teda ešte nie je koniec.

Nerys sa dozvedela, že cestovatelia zostali v *dák* bungalove medzi Léhom a Thikse, čo bol aj dôvod, prečo sa s nimi doteraz nezoznámila. Bol to malý dom poskytovaný britskej vláde alebo iným dôležitým osobám, ktoré v tejto oblasti potrebovali dočasné ubytovanie. Vedela, že je to nekomfortné miesto s plesnivými stenami a nánosmi mŕtvych múch na okenných parapetoch, a preto ju neprekvapilo, že návštevníci si práve hľadajú iné ubytovanie. Pre zajtrajší večierok však bola vládna rezidencia, žiaľ, preplnená.

Zrazu povedala: „Musia prísť sem.“

Watkinsovci mávali na misii veľmi málo hostí, pretože väčšina Európanov, ktorí prechádzali cez Léh, mierila buď do rezidencie, alebo zostala u Gompertovcov. Domu Henryho Bullera bolo lepšie sa vyhnúť.

Nerys si už v hlave preberala, čo všetko treba spraviť. Vyvetrať plachty, zapáliť oheň pod bojlerom, aby bolo dosť teplej vody. Pripraviť džbány, umývadlá, uteráky aj kytice kvetov na stoloch v spálni. Hútala, ako dodať elegantný nádych ich skromnému stolovaniu aspoň na niekoľko najbližších dní.

„Diskit, dozajtra upraceš spálňu. Umyješ dlážku, všade utrieš prach, skriňu zvnútra, všetko.“

Diskit prikývla, vedomá si významu týchto úloh. „Môj bratranec povedať *sáhibovi* na ceste?“

„Áno, áno.“ Nerys sa obrátila na jedného z mužov na lavičke. „Choďte nazad do tábora a povedzte, že sú tu vítaní. Zapamätáte si to? Vítaní.“

Keď konečne mohla ísť povedať novinky Evanovi, stále sedel pri stole, so zvyškami večere pri lakti. „Kde je Diskit? Za čo jej platíme? Nájde si čas, alebo si mám ísť riad umyť sám?“

„Evan, zajtra budeme mať hostí.“

Ako to hovorila, zvrátil čelo. Kým Nerys reagovala na novinky so zvedavosťou a s očakávaním, Evan zaujal obranné postavenie. Príchod cudzincov do domu znamenal vyrušenie a hrozbu niečoho ešte horšieho: obnaženia sa či nejakého nepomenovaného poníženia. Výraz na jeho tvári vyvolal v Nerys túžbu pritisnúť si jeho hlavu na prsia, pohľadiť ho po šedivejúcich vlasoch a povedať mu, že sa nemusí ničoho báť. Také gestá však medzi nimi nemali miesto. Vyčerpanosť, ktorú na istý čas potlačila, sa teraz opäť prihlásila o slovo.

„Diskit príde o chvíľku. Jej bratranec priniesol odkaz z cesty a ja som jej dávala zoznam úloh, ktoré treba spraviť do rána. Idem do postele, Evan. Zajtra nás čaká ťažký deň.“

„Do polhodiny som tam!“ zavolať za ňou.

Spánok bol teraz na hony vzdialený. Nerys bojovala s narastajúcou roztrpčenosťou, že Evan upadne do bezvedomia tak ľahko, kým ona tu musí ležať bdelá a osamelá a čoraz viac rušená rastúcim nesúlalom medzi nimi.

Premýšľala, či si jej manžel vôbec uvedomuje, že ich vzájomné pochopenie sa zo dňa na deň zmenšuje. Je dosť možné, dumala, že nesplnila dosť bodov z jeho zoznamu očakávaní.

Prestaň, zahriakla sa. Ak budeš takto premýšľať, spôsobíš len väčšiu skazu.

Spi, len sa pokús zaspáť.

Kosti ju až boleli od snahy nedotknúť sa manželovho tela. Na to, aby sa uvoľnila, bola priveľmi unavená. Hodiny sa vliekli, až kým sa neozvali kohúty.

Keď prišli návštevníci, bolo krátko po bežnom čase obeda. Nerys učila najmladšie deti v triede a starším povedala, že môžu ísť domov, len čo zjedia svoju ryžu so šošovicou. Oneskorenci sa ešte stále hrali na misijnom dvore, keď k bráne z ulice dorazili naložené poníky. Nerys a Evan začuli rozrušené pokriky a brechanie psov, ktoré znamenali,

že sa deje niečo nezvyčajné. Deti sa zhromaždili pri kamennej bráne a Nerys sa ponáhľala cez vydláždený dvor, aby privítala hostí.

Zbadala pekného muža v jazdeckom obleku dobrého strihu a v klobúku so širokou strieškou a ženu, ktorá držala uzdu svojho poníka a nežne mu trela nos. Na sebe mala jazdecké nohavice a cez tropickú helmu mala uviazaný dlhý mušelínový závoj. Zástup nosičov a mužov, čo vodili poníky, práve vynášal batožinu pokrytú blatom a prachom. Žena vzhladla nahor a zazrela Nerys. V okamihu podala uzdu mužovi a jednou rukou v rukavici si nadvihla závoj. Usmiala sa širokým, úprimným úsmevom, zdvihla obe ruky a chytila tie Nerysine. „Pani Watkinsová, úprimne vám ďakujem za záchranu,“ povedala prívetivým, no silným hlasom. „Neviem opísať slovami, čo to pre Archieho a pre mňa znamená. Ďalšia noc v stane by ma určite zabila.“

Vysoká bola asi ako Nerys. Jej oči mali farbu rašeliny a rámovalo ich klenuté čierne obočie. Keď si dala dolu tropickú helmu, Nerys s prekvapením zistila, že tmavé vlasy má ostrihané nakrátko ako muž, ale inak ani v tomto jazdeckom oblečení na nej nebolo už nič mužské. Mala atraktívnu postavu so štíhlym pásom a s dlhými nohami, elegantnými ešte aj v jazdeckých nohaviciach pod hrubým tvídovým kabátom.

„Vitajte na misii,“ usmiala sa na ňu Nerys. „Nie je to Savoy, ale iste je to lepšie ako *dák* bungalov.“

Jej manžel vydával svojim sluhom rózne príkazy a potom podišiel, aby sa predstavil. „Pani Watkinsová? Som Archie McMinn. Sme vašimi dlžníkmi.“ Mal vlasy pieskovej farby, opálenú pleť, dobrosrdečné modré oči a trochu zarastal. Rozprával s jemným škótskym prízvukom.

„Myrtle, ja som Myrtle,“ zasmiala sa jeho žena.

„Nerys.“

Keď si potriasali rukami, ovládol ju zvláštny pocit, akoby túto ženu už poznala. Pozrela sa na Myrtle McMinnovú a s úplnou istotou si pomyslela: *Vedela som, že niekde musíš byť. A konečne si tu.*

Povedala len: „Poďte dnu. Určite túžite po horúcej vode, jedle na čínskom porceláne a čistých obliečkach. Pamätám sa, aké je táboriť celé týždne.“